

Keiju Oksanen
Helinä Tanner

Kohti Metsää

Osallisuutta mahdollistavan musiikkipedagogisen
installaation suunnitelma

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

21.04.2023

Tiivistelmä

Tekijät:	Keiju Oksanen ja Helinä Tanner
Otsikko:	Kohti Metsää. Osallisuutta mahdollistavan musiikkipedagogisen installaation suunnitelma.
Sivumäärä:	61 sivua + 2 liitettä
Aika:	21.04.2023
Tutkinto:	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto:	Varhaisiän musiikkikasvatus ja taiteen soveltava käyttö
Ohjaaja:	Annu Tuovila, MuT
Arviointi:	Johanna Talasniemi, MuL

Opinnäytetyössämme suunnittelimme metsäteemaisen musiikkipedagogisen installaation. Installaatio toimii jokaisen osallisuutta mahdollistavana oppimisympäristönä. Suunnittelussa on otettu huomioon saavutettavuus, yhdenvertaisuus sekä moniaistisuus. Installaatio rakentuu kierrätysmateriaaleista valmistetuista moduuleista, jotka sisältävät musiikillisia elementtejä, kuten elektronisia ja akustisia äänilähteitä sekä yhteisölliseen musiikilliseen improvisointiin ja kokeiluun kannustavia soittimia ja välineitä. Installaatiossa voi vierailla omatoimisesti tai osallistua musiikillisiin leikkihetkiin musiikkipedagogin paikalla ollessa.

Haastattelimme taidepedagogeja, lasten toimijuuden tutkijaa, tanssipedagogia, kulttuurituottajaa ja musiikkipedagogia heidän näkemyksistään osallisuudesta ja sen mahdollistamisesta erilaisissa pedagogisissa tilanteissa. Suunnittelussa käytimme lisäksi musiikkipedagogiikan kirjallisuutta, tietotaitoamme musiikkipedagogiikasta ja varhaiskasvatuksesta, AI-työkalua kuvien luomiseen installaatiosta, sekä teimme käsityökokeiluja.

Opinnäytetyössä keskeiseksi tulokseksi nousivat tietyt osallisuuden ennakkoehdot: pyrkimys tilan ja toiminnan saavutettavuuteen, muunneltavuuteen ja yhdenvertaisuuteen sekä opettajan ja oppilaan välisen valta-asetelman purkamiseen ja uudelleenarviointiin. Installaation suunnitelmassa keskeiseksi nousi musiikillisen leikin mahdollistaminen esteettömän, moniaistisen oppimisympäristön sekä pedagogin mahdollistaman saavutettavan vuorovaikutuksen keinoin.

Opinnäytetyö vahvisti haluamme kehittää alamme käytäntöjä ja olla osana luomassa uudenlaista pedagogiikkaa. Inspiroidimme musiikillisesta leikistä käytännön työtapana ja dekoloniaalisesta musiikkipedagogiikan teoriasta tienä yhdenvertaiseen pedagogiikkaan. Opinnäytetyömme tarjoaa lukijalle tietoa musiikkipedagogiikan mahdollisuuksista ja rajoituksista, opettajan ja oppilaan välisestä vuorovaikutuksesta, musiikkipedagogiikkaan vaikuttavista rakenteista Suomessa sekä musiikillisesta leikistä työtapana.

Avainsanat: installaatio, musiikillinen leikki, osallisuus, saavutettavuus, yhdenvertaisuus, musiikkikasvatus

Abstract

Author:	Keiju Oksanen and Helinä Tanner
Title:	Towards the Forest. A Plan for A Music Pedagogical Installation Enabling Agency and Inclusion
Number of Pages:	61 pages + 2 appendices
Date:	21 April 2023
Degree:	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme:	Music
Specialisation option:	Early Childhood Music Education and Community Music
Instructor:	Annu Tuovila, DMus Johanna Talasniemi, LMus

In our bachelor's project, we planned a forest-themed music-pedagogical installation. The installation functions as a learning environment that enables participant agency. In the design process, we placed special emphasis on inclusion, accessibility, and equity. The installation is made up of modules made of recycled materials. Musical elements, such as electronic and acoustic sound sources and musical instruments, have been added to the modules to encourage collective musical improvisation and experimentation. The installation can be visited independently, or one can take part in a collective musical play, when a music pedagogue is present.

To enrich and evaluate the plan, we interviewed art pedagogues, an agency and inclusion researcher, a dance pedagogue, a cultural producer, and a music pedagogue on their views on agency and inclusion and enabling it in various pedagogical situations. In the design process of the installation, we also researched music-pedagogical literature, relied on our knowledge and experience of music pedagogy and early childhood education, did handicraft experiments, and used an AI tool to create images to support the planning process.

The key results of the research and development process include certain preconditions for agency and inclusion, such as striving for accessibility and modifiability of the space and activities, equity and dismantling and re-evaluating the power structure between teacher and student. In the planning of the installation, the central considerations were enabling musical play through an inclusive and multi-sensory learning environment and the means of achievable interaction facilitated by the pedagogue.

Working on our thesis inspired us to further develop the practices and pedagogy of our field. We were inspired by musical play as a working method and decolonial pedagogical theories as a pathway to equitable pedagogy. Our thesis provides the reader with information about the possibilities and limitations of music pedagogy, interaction between teacher and student, structures affecting music pedagogy in Finland and musical play working methods of music pedagogy.

Keywords: Installation, musical play, agency and inclusion, accessibility, equity, music pedagogy

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tarkoitus	4
2.1	Opinnäytetyön vaiheet	5
2.2	Miksi installaatio?	8
2.3	Asiantuntijahaastattelut	9
2.3.1	Haastattelujen toteutus	10
2.3.2	Haastatteluaineiston analysointi	11
3	Osallisuutta mahdollistavat rakenteet	12
3.1	Saavutettavuus	14
3.2	Yhdenvertaisuus	16
3.3	Valta	20
4	Osallisuuden mahdollistaminen musiikkipedagogiikassa	22
4.1	Musiikkipedagogiikan rakenteet	23
4.2	Miltä osallisuus näyttää?	25
4.3	Leikki ja oppiminen	27
5	Metsä	30
5.1	Muunneltavuus	32
5.1.1	Seinä- ja kattomoduulit	33
5.1.2	Lattiamoduulit	35
5.1.3	Yhteisötaideteos	36
5.1.4	Roolivaatteet	36
5.2	Musiikkipedagogiikka installaatioissa	37
5.2.1	Musiikillinen leikki	39
5.2.2	Äänimaisema	41
5.2.3	Soittimet	41
6	Arviointia ja tulevaisuudensuunnitelmia	43
6.1	Osallisuutta mahdollistava tila	44
6.2	Työpajat	47
6.3	Installaation pedagogiikan kehittäminen	49
7	Pohdinta	51

Lähteet	56
Liitteet	63
Tiedote tutkimuksesta	64
Suostumus osallistumisesta tutkimukseen	68

1 Johdanto

Opinnäytetyössämme suunnittelimme taidepedagogisen installaation, joka toimii musiikkipedagogisena oppimisympäristönä. *Metsä* on sekä immersiiivinen monitaiteellinen teos, että ryhmätoiminnan pedagoginen ympäristö. *Metsän* suunnittelussa on erityisesti otettu huomioon osallisuuden mahdollistaminen musiikillisen leikin keinoin. Osallisuuden mahdollistamiseksi olemme suunnitteluprosessissa keskittyneet lisäksi installaation saavutettavuuteen ja muunneltavuuteen sekä yhdenvertaisuutta edistävään pedagogiikkaan. Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on synnyttänyt tarpeen muuttaa yhteiskuntaa ja sen myötä myös pedagogiikkaa. Koemme, että installaation mahdollistaman uudenlaisen pedagogiikan avulla voimme olla mukana rakentamassa yhdenvertaisuuteen ja kestäväään elämäntapaa perustuvaa yhteiskuntaa ja osaltamme ammattimme kautta vastata välttämättömään tarpeeseen muuttaa ihmisten suhdetta luontoon.

Opinnäytetyössämme selvitimme osallisuuden merkityksiä ja mahdollisuuksia musiikki- ja taidepedagogiikan viitekehyksessä. Haastattelimme taide- ja musiikkipedagogiikan ja harrastustoiminnan parissa työskenteleviä asiantuntijoita sekä lasten toimijuuden tutkijaa osallisuudesta ja sen mahdollistamisesta niin käytäntöjen kuin arvojen ja yhteiskunnan rakenteiden tasoilla. Luimme osallisuutta käsitteleviä tutkimuksia, artikkeleita ja pedagogista kirjallisuutta sekä kävimme lukuisia inspiroivia keskusteluja siitä, millaista musiikkipedagogiikkaa haluaisimme olla edistämässä. Pohdimme kuinka purkaa toimintaympäristössämme musiikkipedagogiikkaan vaikuttavia syrjiviä rakenteita ja rakentaa yhdenvertaista yhteisöllisyyttä. Löysimme työkaluja kriittisestä pedagogiikasta, erityisesti rasisminvastaisesta sekä normikriittisestä pedagogiikasta sekä kasvatuksen ja koulutuksen dekolonisaatiota käsittelevistä artikkeleista. Tutustuimme myös uudistavaan eli transformatiiviseen pedagogiikkaan, jonka tärkeys korostuu ilmastokriisin ajassa. Transformatiivinen pedagogiikka on luonteeltaan tietoa, uskomuksia ja todellisuuskäsityksiä tarkentavaa, korjaavaa ja uudistavaa. Tällaisen oppimisen

edistämisessä taidepedagogiset menetelmät voivat olla tukena. (Siirilä, Salonen, Laitinen, Pankari, Tikkanen 2019, 54.)

Kestävä kehitys, luonnon hyvinvointivaikutukset ja ihminen osana luontoa ovat kantavia teemoja installaatiossa. Teoksen visuaalisen ilmeen ja äänimaailman lähtökohtana on mikrotason näkökulma metsään. Visuaaliset elementit on valittu kuvaamaan viitteellisesti metsän pieniä yksityiskohtia ja luonnon kiertokulkua - kuten sammalia, hyönteisiä, kiviä, lehtiä ja sieniä - suurennettuina mittakaavaan, joka korostaa mikrotason kokemusta metsästä. Moduulit valmistetaan pääasiassa kierrätysmateriaaleista, joko uusiokäytetyistä tai ylijäämämateriaaleista. Installaatiolla tahdomme taiteen keinoin vahvistaa installaation kävijän yhteyttä luontoon. Osa installaatiosta rakentuu yhteisötaideteoksena kävijöiden toimesta.

Ensimmäinen ajatus monitaiteellisesta installaatiosta lähti haaveesta luoda tila, joka mahdollistaisi osallisuuden kokemuksia musiikkipedagogisen kokeilun, leikin ja taiteen keinoin. Koemme, että opettajana tämänhetkisten musiikkikasvatuksen järjestelmien sisällä on vaikea luoda turvallista tilaa kaikille, vaikka toimisimme tietoisesti syrjintää vastaan luokkahuoneen sisällä. Olemme osa järjestelmää, jossa on monitasoista rakenteellista syrjintää. Ajatteleminen, että pedagogien tulee kohdata monitahoisen rakenteellisen syrjinnän vaikutukset musiikkipedagogiikkaan ja jatkuvasti muuttaa musiikkipedagogiikkaa yhdenvertaisemmaksi. Installaatiolla halusimme radikaalisti muuttaa musiikkipedagogiikan toimintaympäristöä, sillä uskomme, että uusien ympäristöjen avulla myös totut toimintatavat voivat muuttua. Uusi toimintaympäristö tarjoaa ennen kaikkea uudenlaisia näkökulmia sekä toimintatapoja, ja sen myötä mahdollisuuksia kohtaamisille ja osallisuuden kokemuksille. Musiikki on sanaton kohtaamisen tapa, joka installaatiossa mahdollistaa yhteyden kokemisen ja tunteiden jakamisen toisten kanssa.

Tarkoituksenamme oli toteuttaa *Metsä* osana opinnäytetyöprosessia ja tutkia installaation mahdollistamaa monitaiteellista musiikkipedagogista toimintaa sekä osallistujien kokemuksia. Koronapandemiasta johtuneiden rajoitusten

vuoksi päädyimme keskittymään installaation suunnitteluun haastattelujen ja tekstiaineistojen kautta. Perehtyessämme yhdenvertaisuutta edistävään pedagogiikkaan osallisuuden esteet, kuten rasismi ja musiikkipedagogiikkaan vaikuttava koloniaalisuus, nousivat esiin.

Suunnittelussa keskeisenä oli pohdinta siitä, miten installaatio voisi parhaiten mahdollistaa osallisuutta ja olla kaikille saavutettavissa. Halusimme pureutua taide- ja musiikkipedagogiikan taustalla vaikuttaviin yhteiskunnan arvoihin ja normeihin, jotka vaikuttavat suoraan esimerkiksi siihen, keitä päätyy taiteen, taidepedagogiikan ja monien kulttuuripalveluiden pariin. Luimme myös taidepedagogiikan, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen velvoittavia asiakirjoja, jotka osaltaan määrittelevät suomalaisen taidekasvatuksen reunaehdoja, sekä sitä, kenelle, missä ja millä tavoin taidepedagogiikka on saavutettavaa.

Opinnäytetyössä lähdimme tutkimaan **millainen voisi olla osallisuutta mahdollistava taidepedagoginen installaatio**. *Metsä* koostuu rakennetusta taideteoksesta, pedagogien läsnäolosta ja vuorovaikutuksesta kävijöiden kanssa sekä yhteisestä taiteellisesta työskentelystä installaation sisällä. Näiden eri osa-alueiden suunnittelemiseksi otimme selvää **millainen toimintaympäristö mahdollistaa osallisuuden kokemuksia**. Sukelsimme syvälle osallisuuden määritelmiin ja merkityksiin hahmottaaksemme monitulkintaista käsitettä. Luimme ja kirjoitimme myös yhdenvertaisuuden mahdollistamisesta, sillä se on mielestämme olennainen osa yhteisöllistä osallisuuden kokemusta. Haastattelujen, kirjallisuuden ja omien pohdintojen kautta meille alkoi piirtyä kokonaiskuva siitä, **mitä opettaja tai ohjaaja voi tehdä mahdollistaakseen osallisuutta**. Tutkimme **miten taide ja musiikillinen yhdessä luominen mahdollistaisivat osallisuutta installaatioissa**, sillä haluamme kehittää kaikille saavutettavaa musiikkipedagogiikkaa. Installaatioissa pyrimme konkreettisin keinoin mahdollistamaan kävijöille omanlaisensa tavan olla, kokea, tutkia ja oppia.

Luvussa kaksi kerromme lisää opinnäytetyön tarkoituksesta, tekemistämme asiantuntijahaastattelusta ja niiden analysoinnista sekä tutkimuskysymyksistä. Kolmannessa luvussa tarkastelemme osallisuutta mahdollistavia rakenteita vallitsevien arvojen ja normien näkökulmasta. Neljännessä luvussa käsittelemme pedagogisia mahdollisuuksia osallisuuden toteutumiselle. Viidennessä luvussa kuvaillaan *Metsän* suunnitelmaa sanallisesti sekä havainnollistavien kuvien avulla. Kuudennessa luvussa pohdimme *Metsän* kehityskohteita ja toteuttamista tulevaisuudessa. Seitsemänteen lukuun kokosimme opinnäytetyöprosessin herättämiä ammatillisia ideoita, ajatuksia ja pohdintoja.

2 Opinnäytetyön tarkoitus

Osallisuuden edistäminen on nostettu niin valtakunnallisesti kuin EU:n tasollakin yhdeksi keskeiseksi keinoksi torjua ja ehkäistä köyhyyttä, syrjäytymistä ja eriarvoistumista (Isola ym. 2017). Suomessa osallisuus on kirjattu myös valtakunnallisiin pedagogiikkaa ohjaaviin ja velvoittaviin asiakirjoihin (Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteet 2018; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2018). Osallisuutta edistävät käytänteet sekä oppilaslähtöiset opetusmenetelmät eivät kuitenkaan ole vielä vakiintuneet esimerkiksi varhaiskasvatuksessa (Juutinen ym. 2021, 125) ja taiteen musiikin perusopetuksessa (López-Íñiguez 2017, 6). Osallisuus on avain sosiaalisesti kestävään pedagogiikkaan, ja haluamme opinnäytetyössämme tuoda näkyviin osallisuuden tuomat mahdollisuudet musiikkipedagogiikan käytännön työssä ja kehittämisessä.

Opinnäytetyössä tutkimme osallisuuden mahdollistamista varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön näkökulmasta. Haluamme olla osaltamme edistämässä osallisuudelle perustuvan toimintakulttuurin kehittymistä. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, miten osallisuutta voidaan mahdollistaa musiikkipedagogiikan keinoin ja toisaalta mitä mahdollisuuksia osallisuuden nostaminen keskiöön tuo musiikkipedagogiikalle. Työmme tavoitteena on kartoittaa, millaista saavutettava ja inklusiivinen

musiikkipedagogiikka voi olla ja miten sitä voidaan soveltaa, kun ympäristönä on taidepedagoginen installaatio.

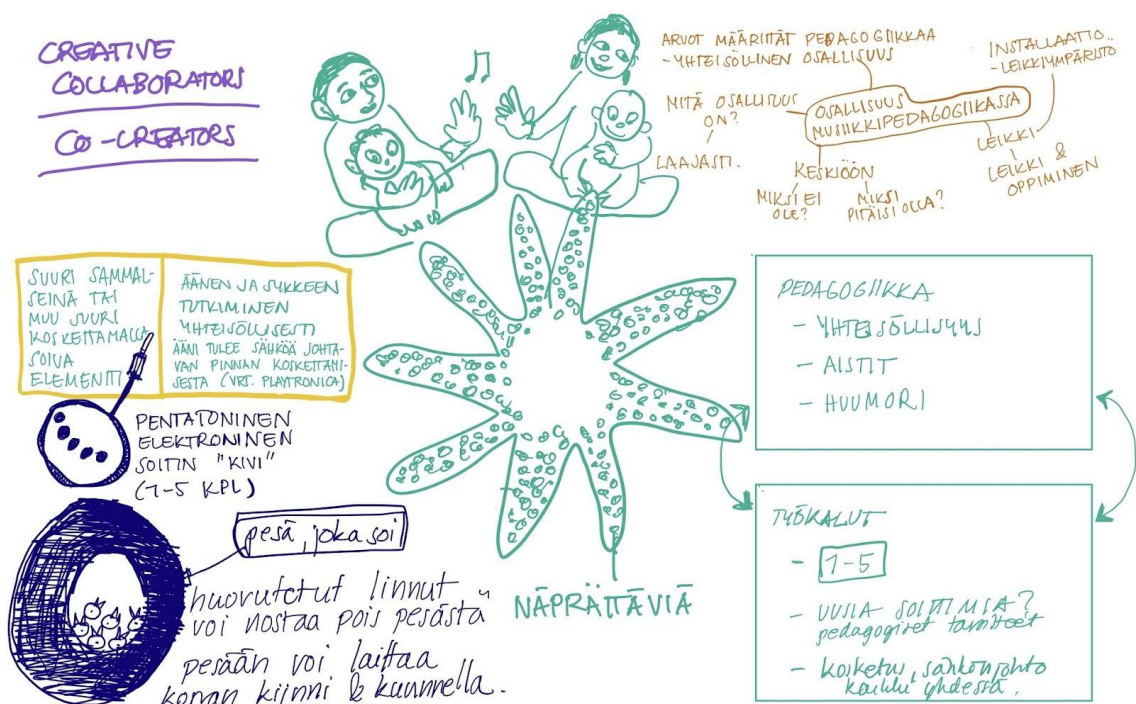
Opinnäytetyössä syntyy uutta tietoa siitä, miten osallisuus voitaisiin nostaa keskiöön musiikkipedagogisessa ja muussa taidepedagogisessa ryhmätoiminnassa, ja miksi se olisi tärkeää. Millaiset tekijät esimerkiksi vuorovaikutuksessa, ympäristössä ja asenteissa mahdollistavat osallisuuden kokemuksen luovassa ryhmätoiminnassa, ja millaiset toimintatavat ja -ympäristöt tukisivat osallisuuden toteutumista.

2.1 Opinnäytetyön vaiheet

Osana musiikkipedagogiikan opintojamme toteutimme innovaatioprojektin yhteistyössä Espoon sairaalan taide- ja toimintaterapeuttien kanssa. Teimme hoiva- ja kuntoutuskäyttöön suunnattuja musiikillisia videoteoksia. Videoita näytettiin Espoon sairaalassa ihmisille, jotka eivät koronarajoitusten vuoksi voineet poistua sairaalasta tai vastaanottaa vieraita. Videoiden teon myötä tutustuimme luonnon ja luontokuvien hyvinvointivaikutuksiin. Videoissa yhdistimme luontokuvaan musiikkipedagogisia elementtejä. Halusimme, että Tuntu-videoita katsoessa on mahdollista kokea tuntoaistimuksia ja tuntea tunteita sekä päästä luonnon äärelle, paikkoihin, joihin katsojat eivät rajoitusten vuoksi fyysisesti pääsisi. Käytimme videoissa paljon lähikuvia metsästä ja muista luontokohteista. Projekti antoi tärkeän alkusysäyksen myös tämän opinnäytetyön teemalle, mikrotason saavutettavalle soivalle metsälle, joka innostaisi tutkimaan, liikkumaan, leikkimään ja musisoimaan yhdessä muiden kanssa. Tuntu videot ovat nähtävillä YouTubessa (Tuntu 2020).

Opinnäytetyöprosessi alkoi jo keväällä 2021 yhteisellä ideoinnilla, haaveilulla ja pedagogisilla pohdinnoilla. Halusimme tehdä jotain yhteisöllistä ja monitaiteellista, joka voisi jatkua myös opintojen jälkeen. Innostuimme musiikkipedagogisen installaation ajatuksesta. Halusimme installaatiolle luontoteeman, ja erilaisia ajatuksia pyöriteltyämme päädyimme yhdessä mikrotason näkökulmaan metsästä. Suunnittelimme *Metsän* visuaalista ilmettä

yhdessä keskustellen ja keräten ideoita mm. löytämistämme kuvista, videoista, some-postauksista, taidepedagogisesta kirjallisuudesta ja omista kokemuksistamme. Pohdimme, millaista musiikkipedagogiikkaa monitaiteellinen installaatio oppimisympäristönä mahdollistaisi ja kuinka oppimisympäristöä eli installaatiota koskevat valintamme vaikuttaisivat siellä syntyvään pedagogiikkaan. Prosessi eteni yhdessä innostuen, luonnostellen ja haaveillen. Päätimme aloittaa suunnittelun välittämättä liikaa mahdollisista rajoittavista realiteeteista. Kokosimme muistiinpanoja, piirsimme, askartelimme ja keskustelimme havainnoistamme (ks. kuva 1).

Kuva 1. Installaation suunnittelua, luonnoskuva ja muistiinpanoja.

Olemme molemmat harrastaneet paljon käsitöitä ja käyttäneet erilaisia luovia työskentelytapoja varhaiskasvatuksen ja musiikkipedagogiikan puitteissa. Osana ideointia teimme käsityökokeiluja installaation visuaalisen ilmeen suunnittelemiseksi. Keräsimme materiaaleja kokeiluja varten kierrätyskeskuksista, kirpputoreilta ja omista varastoistamme. Teimme käsityökokeiluja yhdessä kesällä 2021. Löytämämme materiaalit (ks. kuva 2) antoivat ideoita *Metsän* visuaaliseen ilmeeseen ja sen elementteihin. Kimaltavat

kankaat herättivät mielikuvia erilaisista hyönteisistä, rautalanka ja vihertävä villa taipuivat torvijäkäläksi.

Teemana metsä on niin laaja, että haasteeksi muodostui jossain vaiheessa rajaaminen, valikoiminen ja sen miettiminen, miten toteuttaa jotakin ideoimaamme kulutusta kestävästi, ekologisesti ja visuaalisesti viimeistellysti. Haluamme, että *Metsä* toteutetaan kierrätysmateriaaleja käyttäen, jotta installaation hiilijalanjälki olisi mahdollisimman pieni. Tulevaisuudessa tutkimme mahdollisia yhteistyötahoja materiaalien keräämiseksi, esimerkiksi tekstiilituotannon ylijäämäkankaiden muodossa. Tätä pohdintaa tulemme jatkamaan ja työstämään opinnäytetyövaiheen jälkeen, sillä päädyimme opinnäytetyössämme keskittymään taustatyön tekemiseen, installaation suunnitelmaan sekä pedagogiikkaan.

Kuva 2. Vihertävä villa innosti huovuttamaan suurennetun torvijäkälän.

Syksyllä 2021 kävimme keskusteluja Kulttuurikeskus ARXin kanssa *Metsän* pystyttämisestä heidän tiloihinsa Hämeenlinnaan. Koronapandemiasta johtuvien rajoitusten kiristyessä muutimme opinnäytetyön suunnitelman kirjalliseksi ja päätimme siirtää käytännön toteutuksen myöhemmäksi. Koko prosessin ajan etsimme ja luimme artikkeleita ja kirjallisuutta liittyen osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen. Halusimme tutkia osallisuutta laajasti, myös muista kuin musiikkipedagogiikan näkökulmista. Kun opinnäytetyön suunnitelma vaihtui käytännön toteutuksesta kirjalliseen työhön, päätimme hankkia lisää tietoa ja ideoita taide- ja musiikkipedagogiikan ammattilaisilta, sekä lasten toimijuuden tutkijalta. Keväällä 2022 haastattelimme viittä asiantuntijaa. Kesän ja alkusyksyn aikana litteroimme ja analysoimme haastatteluaineiston ja hioimme *Metsän* suunnitelmaa eteenpäin aineiston pohjalta. Kirjoitimme opinnäytetyön raporttia yhdessä ja erikseen vuosien 2021–2023 aikana.

2.2 Miksi installaatio?

Ajatus installaatiosta syntyi halusta rakentaa konkreettinen paikka, johon voisimme kutsua ihmisiä kokeilemaan musiikillista leikkiä ja uppoutumaan metsän tunnelmaan. Omien kokemustemme mukaan perinteisissä musiikkipedagogiikan toteutustavoissa lapsen osallisuudelle ei ole edellytyksiä niin paljon kuin voisi olla. Koemme, että toiminta on edelleen usein hyvin aikuis- ja opettajälähtöistä, tuokiokeskeistä sekä valmiiden suunnitelmien toteuttamiseen keskittyvää. Mielestämme osallisuuden nostaminen keskiöön voisi muuttaa pedagogiikkaa ja tehdä siitä useammille saavutettavaa ja mielekästä. Pohtiessamme musiikkipedagogiikan ongelmakohtia, meille heräsi haave luoda monitaiteellinen musiikillinen taideinstallaatio, jossa osallisuus olisi sen suunnittelua ja toteutusta ohjaava keskeinen arvo. Koska halusimme tehdä jotain aivan uudenlaista, installaatio toimisi myös tuon uuden ja vielä tuntemattoman tutkimus- ja kehittelypaikkana.

Nykytaiteen museo Kiasman määrittelee installaatiota näin:

“Installaatio on tilaan rakennettu taideteos, joka voi koostua esimerkiksi arkisista esineistä, näyttelyrakenteista, valosta, äänestä ja videoprojisoinneista; esitysinstallaatiossa myös ihmisistä. Installaation osat voivat olla toisistaan irrallisia ja edustaa erilaisia taiteen muotoja, mutta niitä yhdistää jokin teema, ajatus tai tavoite.” (Kiasma, ei pvm.)

Installaatio mahdollistaa eri taidemuotojen yhdistämisen, kokonaisvaltaisten kokemusten syntyminen ja vuorovaikutuksen tilan kanssa. Suunnitellessamme installaatiota, perehdyimme tarkemmin myös immersiiivisyyden käsitteeseen. Immersiivisyydellä viitataan upottavuuden tai uppoutumisen kokemukseen (Kiasma, ei pvm.). Halusimme tehdä installaatiosta tilan, joka tarjoaa houkuttelevia virikkeitä ja aistielämyksiä. Immersion kautta installaatio antaa kävijälle mahdollisuuden eläytyä metsän mikrotason maailmaan ja esimerkiksi toisiin eliölajeihin. Tällainen eläytyminen voi parhaassa tapauksessa myös synnyttää yhteyden kokemuksia niin toisten ihmisten kuin koko maailman kanssa.

2.3 Asiantuntijahaastattelut

Haastattelimme tutkimusta varten viittä asiantuntijaa. Asiantuntijahaastatteluista toivoimme saavamme *Metsän* suunnittelua hyödyttävää tietoa. Etsimme haastateltaviksi asiantuntijoita, jotka ovat työssään käsitelleet osallisuutta erilaisissa taidepedagogisissa ja vuorovaikutukseen perustuvissa konteksteissa. Haastattelimme henkilöitä, jotka olivat työssään tekemisissä mm. osallisuuden, saavutettavuuden, lastenkulttuurin, harrastamisen, taidekasvatuksen ja musiikkikasvatuksen kanssa. Suurimmalla osalla haastatelluista oli omaa kokemusta luovasta ryhmätoiminnasta ja sen ohjaamisesta. Haastateltaviksi valikoitui lopulta lasten toimijuutta hoitotyön piirissä tutkiva Johanna Olli, Kulttuurikeskus ARXin taidekasvattajat Sarina Pulkka (saavutettavuusvastaava) ja Auni Tuovinen (osallisuusvastaava), tanssipedagogi Riina Hannuksela, kulttuurituottaja, Annantalon lastenkulttuurin erityissuunnittelija Mirka Nokka (haastattelun aikaan Helsingin Harrastamisen Suomen mallin kulttuurituottaja) sekä musiikki- ja taidepedagogi Sophie Fox. Osa haastateltavista löytyi internet-hakujen perusteella ja osa omien kontaktien ja opintojen kautta.

2.3.1 Haastattelujen toteutus

Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joista yksi oli ryhmähaastattelu ja muut yksilöhaastatteluja. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelija esittelee haastateltaville joitakin keskusteluteemoja etukäteen tai haastattelutilanteessa. Haastattelija kuuntelee, mitä haastateltavat puhuvat aiheesta, ja voi kysyä tarkentavia kysymyksiä aiheeseen liittyen. Tärkeää on koittaa saavuttaa sellainen avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa jokainen haastateltava saa äänensä kuuluviin ja kokee mahdollisimman hyvin olevansa osallinen yhteisessä keskustelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Lähetimme haastateltaville ennakoon tietoja valitsemistamme teemoista ja kysymyksiä haastattelutilannetta varten. Tavoitteena oli luoda keskustelunomainen tilanne, jossa haastateltavien omat ajatukset ja käsitykset tulisivat luontevasti esille. Haastattelutilanteissa osallistuimme myös itse keskusteluihin ja kysyimme tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelut toteutettiin ja nauhoitettiin etäyhteyksin ZOOM-ohjelman kautta, minkä jälkeen ne litteroitiin Word -ohjelman puheentunnistustoiminnolla. Tämän jälkeen tarkistimme ja korjasimme litteroinnit. Haastatteluista yksi oli ryhmähaastattelu, jossa paikalla oli samanaikaisesti kaksi haastateltavaa. Ryhmähaastattelua pidetään hyvänä keinona selvittää haastateltavien yhteistä kantaa johonkin kysymykseen ja saada tietoa henkilöiden sosiaalisesta ympäristöstä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61). Ryhmähaastattelussa esitimme sekä yhteisiä että yksilöityjä kysymyksiä molemmille haastateltaville. Taidekasvattajat olivat kollegoja samasta työpaikasta, mikä ohjasi haastattelun kysymyksenasettelua ja vastauksia koskemaan Kulttuurikeskus ARXin arvoja, toimintatapoja, ja käytäntöjä. Tämä oli monella tapaa hyödyllistä tutkimuksen kannalta, sillä saimme näin tietoa henkilökohtaisten ajatusten ja merkitysten lisäksi myös haastateltujen työpaikan arvoista ja käytännöistä.

Yksilöhaastatteluissa kysymykset ja vastaukset painoutuivat kenties enemmän ja suoremmin henkilöiden omiin näkemyksiin, mutta myös yksilöhaastatteluissa

vastaukset sisälsivät työhön ja työpaikkaan liittyvää tietoa. Oli arvokasta saada tietoa sekä henkilöiden omista kokemuksista ja näkemyksistä, että heidän edustamiensa tahojen käytännöistä ja arvoista. Haastatellut näkivät myös puutteita ja kehittämiskohtia työpaikkojensa toiminnassa ja toivat niitä esille. Keskustelut sujuivat mielestämme rennossa ja luottavaisessa tunnelmassa ja haastateltavien vastaukset tuntuivat rehellisiltä ja avoimilta.

Haastatteluista saatu tieto pohjautuu pitkälti haastateltujen asiantuntijoiden omiin kokemuksiin, eikä näin ollen ole objektiivista tai laajasti yleistettävissä. Tarkoituksena olikin kerätä haastatteluissa kokemusperäistä tietoa hyväksi havaituista käytännöistä ja kokemuksistaan osallisuuden mahdollistamisesta, ja löytää uusia ajattelu- ja toimintatapoja sovellettavaksi musiikkipedagogiikassa ja installaatioissa.

2.3.2 Haastatteluaineiston analysointi

Haastatteluaineiston analysoinnissa hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Litteroidusta haastatteluaineistosta alleviivattiin opinnäytetyön kannalta oleelliset kohdat, jotka pelkistettiin tiivistetypään muotoon. Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin ja nimettiin kuvaavilla otsikoilla. Näin saatiin aineistosta esille tutkimuskysymysten kannalta oleellisia teemoja. Eri haastatteluista kerätyt teemat yhdistettiin ja ryhmiteltiin opinnäytetyön raportin lukujen teemojen mukaan. Tarvittaessa palasimme uudelleen alkuperäisiin tekstiaineistoihin, mikä tarkensi vielä haastatteluista saatua tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 143–152.)

Haastateltujen vastauksista tuli ilmi paljon käytännön esimerkkejä ja konkreettisia keinoja osallisuuden edistämiseksi taidekasvatuksessa. Merkittäviksi teemoiksi nousivat mm. tilan ja toiminnan saavutettavuus ja muunneltavuus osallisuuden kokemusten mahdollistamiseksi. Resurssit, ryhmän koko ja tarpeet sekä viestintä ja kommunikaatio nähtiin puolestaan tärkeinä saavutettavuuteen vaikuttavina asioina. Lisäksi kaikissa haastatteluissa korostui se, millä tavoin opettajan/ohjaajan osaaminen, arvot ja ihmiskäsitys vaikuttavat toimintaan ja sen suunnitteluun. Keskustelua herätti myös

yhteiskunnan ja toimijoiden rakenteellinen uudistaminen, sen vaikutus toiminnan saavutettavuuteen ja sitä kautta osallisuuden mahdollistamiseen käytännön tasolla. Erityisen tärkeänä musiikkipedagogisena työtapana nousi esiin musiikillinen leikki ja osallisuuden mahdollistaminen musiikkipedagogiikassa sen avulla. Näitä haastatteluaineiston analyysistä nousseita teemoja avaamme seuraavissa luvuissa sekä osana installaation suunnitelmaa.

3 Osallisuutta mahdollistavat rakenteet

Osallisuus on käsite, joka on noussut viime vuosina yleisesti käytetyksi monilla yhteiskunnan osa-alueella, mutta jonka yksiselitteinen tai tarkka määrittely on edelleen vaikeaa. Osallisuutta onkin kuvattu sateenvarjokäsitteeksi, joka sulkee alleen useita muita termejä (Isola ym. 2017, 3):

”Osallisuus on liittymistä (involvement), suhteissa olemista (relatedness), kuulumista (belonginess), yhteisyyttä (togetherness). Osallisuus on yhteensopivuutta (coherence) ja mukaan ottamista (inclusion). Se on osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation) ja demokratiaa. Se on myös kaiken edellä mainitun järjestämistä ja johtamista (governance).”

Keskustelua käsitteen kirkastamiseksi tarvitaan, sillä käsitteen määritelmiä pakeneva luonne voi olla osasyynä siihen, miksi sitä tukevat käytänteet ja toimintatavat eivät ole vakiintuneet toiminnan tasolle esimerkiksi varhaiskasvatuksessa (Juutinen ym. 2021, 134). Osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat myös yhteiskunnan ja kasvattajien arvot ja normit, joiden pohjalta pedagogiikkaa ohjataan.

Suomessa lapsen osallisuutta on tutkittu esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja hoitotyön kontekstissa (Olli 2019; Weckström 2021). Osallisuuden tutkimiseksi on kehitetty erilaisia mittareita ja arviointityökaluja (Huhtinen-Hildén & Isola 2020), mutta toisen ihmisen osallisuuden kokemuksen todellinen havaitseminen on vaikeaa. Osallisuuden kokemusta kuvataankin ennemmin vuorovaikutuksessa tapahtuvaksi ilmiöksi. Osallisuuden kokemukselle välttämätöntä on tunne siitä, että tulee kuulluksi. ”Tämä tunne voi kehittyä

pitkäkestoisessa vuorovaikutuksellisessa prosessissa eli kyse ei ole hetkellisestä ”osallisuuselämyksestä”, kuulluksi tulemisen tunnetta kuvataan Laurea Ammattikorkeakoulun julkaisussa *Puhun itse puolestani - Lapsen subjektiivisen hyvinvointitiedon merkitys* (Kultavirta & Marjanen 2020, 52).

Osallisuus voidaan yhden määritelmän mukaan nähdä ihmisen perustarpeena tulla kuulluksi ja nähdyksi juuri sellaisena kuin on (Isola ym. 2017; Tulensalo, Kalliomeri ja Laimio 2021,7). Tästä näkökulmasta katsottuna osallisuus on vahvasti sidoksissa yhdenvertaisuuteen, saavutettavuuteen ja inklusiivisuuteen. Opetuksen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus mahdollistavat osallisuuden kokemuksen. Saavutettavuus on esteettömyyden lisäksi myös henkistä saavutettavuutta, oikeanlaista ja rehellistä viestintää ja inklusiivista opetusta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien yhdenvertaista kohtelua.

Inkluusio on tärkeä työkalu rakenteellista epätasa-arvoisuutta purkaessa. Inkluusio ei ole käsite, joka koskee vain marginalisoituja ryhmiä, vaan hyödyttää meistä jokaista. Inklusiossa ei ole kyse siitä, että mukautamme toimintaa marginalisoiduille ryhmille sopivaksi, vaan siitä, että vahvistamme meistä jokaisen osallisuutta. Jos inkluusio määritellään marginalisoitujen identiteettien kautta, määrittelemme jotkut identiteetit erityisten osallistamistoimien kohteena ja tarpeessa oleviksi ja siten muille alisteisiksi. Näin päädymme inklusiosta puhuessamme toisintamaan marginalisaatiota, jota purkamaan nämä käsitteet ja toimintamallit on luotu.

Vammaisten lasten toimijuutta tutkiva Johanna Olli määrittelee ’toimijuuden’ jokaisen ihmisen tarpeena ja ’osallisuuden’ tämän toimijuuden toteutumisena. Osallisuus on kahden tai useamman ihmisen (ryhmän) välillä vuorovaikutuksessa mahdollistuva prosessi. Toimijuuden toteutuminen (osallisuus) ei ole kiinni vain yksilöistä, mutta se tapahtuu yksilöiden välillä. Toimijuuden toteutumiseen vaikuttavat myös rakenteet. Yhteiskunnalliset tai instituution sisäiset rakenteet sekä yhteisöjen toimintakulttuurit joko tukevat tai haittaavat toimijuuden toteutumista. (Olli 2022.)

Artikkelissaan Tuulikki Laes, Heidi Westerlund, Lauri Väkevä ja Marja-Leena Juntunen (2020) pohtivat musiikkioppilaitosten asemaa muuttuvassa ja kansainvälistyvässä yhteiskunnassa. Kirjoittajat avaavat musiikkioppilaitosten pedagogiikan kehitystä sen alkuaajoista nykypäivään asti, ja peräänkuuluttavat, että musiikkioppilaitosten toimintaa tulisi kehittää vastaamaan väestöltään ikääntyvän ja eriarvoistuvan yhteiskunnan tarpeita. Artikkelissa nostetaan esille ”mahdollisuuksien tasa-arvo”, jonka voidaan nähdä keskeisenä arvona koko suomalaisen koulutusjärjestelmän taustalla, mutta joka näyttää kuitenkin koskevan ”pääsääntöisesti yhä pienenevää lasten ja nuorten osaa populaatiosta”. (Laes ym. 2020, 6.)

3.1 Saavutettavuus

Saavutettavuus oli keskeisin periaattemme installaation suunnittelussa jo ideointivaiheessa. Saavutettavuus nousi myös asiantuntijahaastatteluissa tärkeäksi teemaksi, kun kysyimme millä konkreettisilla keinoilla osallisuutta voitaisiin mahdollistaa pedagogisissa tilanteissa ja tiloissa. Tieteen termipankin mukaan saavutettavuuden määritelmä on ”toiminnan, kohteen tai tuloksen ominaisuus, jota arvioidaan sen mukaan, että se on helposti lähestyttävä kaikille ihmisille”. (Tieteen termipankki 2022) Toisinaan saavutettavuudesta puhutaan esteettömyyden kanssa rinnakkain tai limittäin, ja usein saavutettavuudella viitataan myös esteettömään digitaaliseen ympäristöön. Haastatteluissa saavutettavuudella viitattiin niin esteettämiin fyysisiin ympäristöihin kuin myös esimerkiksi saavutettavaan viestintään, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

Haastatteluissa asiantuntijat katsoivat saavutettavuuden olevan edellytys kaikkien väliselle tasa-arvolle ja osallisuuden mahdollistamiselle, sekä tärkeä pyrkimys mm. kaikissa verorahoilla tuotetuissa palveluissa. Haastattelun aikaan Helsingin kaupungin Harrastamisen Suomen mallissa työskennelleen kulttuurituottaja Mirka Nokan (2022) mukaan jo pienillä teoilla (kuten vaikkapa aistiherkkien osallistujien huomioiminen kosketusta vaativissa toiminnoissa, tai saavutettavan kommunikaation käyttö) voidaan lisätä tunnetta siitä, että kaikenlaisia osallistujia on ajateltu ja heidät on huomioitu. Tällaisella viestillä voi

olla kauaskantoiset seuraukset esimerkiksi lapsen tai nuoren elämässä sekä hänen kasvussaan osaksi yhteiskuntaa. Pedagogiikassa saavutettavuus vaikuttaa siis vahvasti jo toiminnan suunnitteluun. Pedagogiset valinnat määrittelevät rajataanko joitakin ulkopuolelle, vai halutaanko tarjota kaikille saavutettavaa toimintaa. (Nokka 2022.)

Haastatellut pitivät kaikille saavutettavaa toimintaa kuitenkin melko yksimielisesti idealistisena ja mahdottomana tilanteena. Rehellinen viestintä palveluiden tai toiminnan esteellisyydestä nähtiin saavutettavuustekona. Haastatteluissa mainittuja konkreettisia esimerkkejä saavutettavuuden huomioimisesta olivat mm. saavutettavuuden nostaminen huomion kohteeksi koko työpaikan tasolla, osallisuus- ja saavutettavuusvastaavien nimeäminen sekä henkilökunnan lisäkouluttaminen ja henkilöstöresurssien lisääminen. Saavutettavuuden lisäämiseksi pedagogisissa tilanteissa käytettiin erilaisia apuvälineitä ja monipuolisia työtapoja. Aktiivista saavutettavuustyötä kerrottiin tehtävän myös mm. etsivän kulttuurityön muodossa, jossa pyrkimyksenä on saada kulttuuripalveluiden piiriin ihmisiä, jotka eivät syystä tai toisesta vielä ole sinne päätyneet.

Toiminnan järjestäjä ja opettaja tarvitsevat sopivat tilat ja välineet voidakseen järjestää saavutettavaa toimintaa. Johanna Olli (2022) nosti haastattelussaan esille rakenteiden merkityksen saavutettavuuden mahdollistamisessa. Mikäli sopivien välineiden etsiminen tai tarvittavien materiaalien valmistaminen jää yksittäisen opettajan vastuulle, usein ilman tarvittavia resursseja tai palkallista työaikaa, ei saavutettavuutta edistetä rakenteellisella tasolla (Olli 2022). Puutteet tilojen tai toiminnan saavutettavuudessa johtuivatkin haastateltujen mukaan osittain resurssien puutteesta. Saavutettavuuden ja osallisuuden nostamisen erityisen huomion kohteiksi työpaikalla, nähtiin vaikuttaneen konkreettisesti ja positiivisesti toimintaan ja palveluihin (Nokka 2022; Tuovinen & Pulkka 2022). Arvot rakenteiden taustalla vaikuttavat haastateltujen mukaan suoraan käytännön työhön.

3.2 Yhdenvertaisuus

Lasten näkökulmasta osallisuus ei ole yksittäisen lapsen toiveiden täyttämistä, vaan yhteisöön liittymistä ja osallistumista yhteisössä tehtävään päätöksentekoon. (Wecström 2021, 35.). Edesmennyt opettaja ja kirjailija, professori bell hooks kirjoittaa teoksessaan *Teaching community* (2004) yhteisöön kasvamisesta ja opettajuudesta. Kasvaessamme yhteiskunnassa, jossa on rakenteellista eriarvoisuutta, sosiaalistumme yhteiskunnan meille ja muille määrittämiin valta-asemiin ja opimme käyttämään rakenteellista valtaa vuorovaikutuksessa. Yhteisön rakentaminen vaatii jatkuvan huomion kiinnittämistä siihen, miten voimme horjuttaa tapojamme käyttää valtaa yhteisössä. (hooks 2004). Osallisuus voi toteutua kollektiivisesti vain silloin, kun kaikilla on yhdenvertainen mahdollisuus osallisuuteen.

Toimintakulttuurin tasolle juurtunut osallisuus edistää yhteisöllisyyttä yksilöllisyyden sijaan (Wecström 2021, 38). *Metsässä* tavoittelemme toimintaympäristöä ja pedagogiikkaa, jossa yhteisöllinen osallisuuden kokemus on mahdollista. Jotta se olisi mahdollista, tarkastelemme musiikkipedagogiikan yhdenvertaisuuteen rakenteellisella tasolla vaikuttavia yhteiskunnan normeja, sekä sitä miten voimme ottaa ne huomioon installaatiota suunnitellessa.

Musiikkikasvatukseen, kuten muuhunkin kasvatukseen, vaikuttavat normatiiviset yhteiskunnalliset rakenteet. (Albrecht 2021, 38). Normeilla tarkoitamme syrjiviä yhteiskunnallisia valtarakenteita ja oletuksia, joiden mukaan ihmiset luokitellaan normaaliin tai normaalista poikkeavaan identiteettiin. Yhteiskunnan normien ulkopuolelle jäävät ihmiset kohtaavat usein syrjintää hakeutuessaan tai osallistuessaan järjestettyyn toimintaan. Erilaiset syrjinnän kokemukset aiheuttavat syrjityille vähemmistöstressiä, jolla on monenlaisia mitattavissa olevia negatiivisia vaikutuksia sitä kokevan ihmisen terveyteen. Vähemmistöstressiltä suojaavia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä keinoja ovat itsensä hyväksymisen tukeminen sekä vaikuttaminen vähemmistöstressin yhteiskunnallisiin juurisyihin (Jaskari 2020). (Moua 2019; Jaskari & Keski-Rahkonen 2021; Rask 2018; Seta (b), ei pvm.).

Ruotsissa 2010-luvulla syntynyt normikriittinen pedagogiikka pyrkii valaisemaan ja haastamaan normeja. Normien aiheuttaman syrjinnän ymmärtämiseksi on puhuttava vallasta. (Saarikoski, Kovero & Seta 2013, 22.) Normikriittinen pedagogiikka tarjoaa opettajille tietoa ja työkaluja käsitellä valtarakenteita, jotka vaikuttavat opetukseen. (Hjerpe 2022). ”Normikriittisyys on asenne ja ase syrjintää vastaan” (Saarikoski, Kovero & Seta 2013, 11).

Farida Albrecht kirjoittaa opinnäytetyössään Kohti antirasistista musiikkikasvatusta (2021) musiikkipedagogiikkaan vaikuttavasta suomalaisuuden normista: ”... jossa suomalaisuuteen liitetään itsestäänselvyytenä esimerkiksi suomenkielisyys, valkoisuus ja suomalainen sukutausta.” (Albrecht 2021, 9.) Opinnäytetyö tuo näkyviin taiteen perusopetuksen valkonormatiivisuutta: ”...musiikkikasvatuksessa ja lastenmusiikissa stereotypiat, rasismi ja eurosentrismi ovat edelleen jokseenkin arkipäivää...” (Albrecht 2021, 7). Sunniva Skjøstad Hovde, musiikin apulaisprofessori Norjan tiede- ja teknologiayliopistossa, kuvaa rakenteellisen valkoisen etuoikeuden marginalisoivan tarpeen puhua rasismista musiikinopetuksessa ja kerryttävän valtaa valkoisille (Hovde 2021, 275.) Valkoisuuden käsitettä voidaan kuvata normatiivisenä tilana, jota vasten erilaisuutta mitataan, jatkuvasti liikkeessä olevana vallan ja etuoikeuden rajana (Hoegaerts ym. 2022, 6).

Euroopan perusoikeuksien viraston tekemän, 12 eri EU-maata vertailevan tutkimuksen mukaan, Suomessa esiintyy eniten rasistista häirintää ja väkivaltaa. (Euroopan unionin perusoikeusvirasto 2018, 13; Knuuti 2020). Euroopan komission ensimmäinen rasismin torjunnan koordinaattori Michaela Moua kertoo antirasismien tarkoittavan syrjivien rakenteiden tunnistamista ja purkamista sekä epämukavuusalueelle uskaltautumista (Politi 2021). Farida Albrecht korostaa pedagogin omien asenteiden reflektion ja rasismiin puuttumisen merkitystä matkalla kohti antirasistista musiikkikasvatusta. (Albrecht 2021, 39). Helsingin yliopiston tutkijatohtori Alemanji Aminkeng Atabong kuvaa rasisminvastaisen pedagogiikan merkitsevän ”prosessia, jossa me (opettajat ja oppilaat) opimme ymmärtämään toimintaamme... suhteessa

meitä ympäröivään luonteeltaan rassistiseen yhteiskuntaan” (Aminkeng Atabong 2021, 219.) Rasisminvastaisen opetuksen tavoitteena on rasismia purkavan opetuksen kehittäminen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Aminkeng Atabong 2021, 208).

Rasismiin lisäksi musiikkikasvatukseen vaikuttavat myös mm. sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja perheeseen liittyvät normit, vammattomuuden normi sekä erityisesti lapsiperheisiin liitetty keskiluokkaisuuden normi. Keskiluokkaisuuden normilla tarkoitetaan sitä, että ihmisillä oletetaan olevan tietty toimeentulo ja yhteiskunnallinen asema sekä niiden tuomat mahdollisuudet. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteen tutkijatohtori Katariina Mäkinen toteaa lapsuuteen ja vanhemmuuteen liittyvien käsitysten olevan sidoksissa erilaisiin luokkaan liittyviin arvostuksiin ja käytäntöihin. Luokka yhteiskunnallisena suhteena kasaa resursseja toisille, ja vie niitä toisilta. Luokkaan liittyvä arvottaminen ja arvioiminen tuottavat osaltaan käsitystä hyvästä vanhemmuudesta ja hyvästä lapsuudesta (Mäkinen 2020). Vammattomuuden normia käsitellään luvussa 3.1.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat rakenteellisesti näkymättömiä yhteiskunnan cis-heteronormatiivisuuden vuoksi. Sateenkaarilapset ja -nuoret kokevat tutkimusten mukaan ikäluokkaansa enemmän syrjintää sekä rakenteellisella, että henkilökohtaisella tasolla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023; Jaskari & Keski-Rahkonen 2021). Musiikkipedagogiikassa sukupuolittavien ja heteronormatiivisten termien käyttö on yleistä sekä lapsista (tytöt, pojat), että aikuisista (äiti, isä). Tämä käytäntö toiseuttaa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen lisäksi myös yhden ja useamman kuin kahden vanhemman perheitä. Lastenkulttuuria, erityisesti varhaisnuoruudessa (7–13 v.) määrittää kulttuurinen oletus kaksijakoisesta ja pysyvästä sukupuolesta (Leppänen & Saarikoski 2008). Musiikkiopistoissa on vuoteen 2022 saakka annettu kaksi vaihtoehtoa (tyttö ja poika) oppilaiden sukupuolta tilastoidessa. (Suomen Musiikkioppilaitosten liitto, 2021).

Yhteiskunnassa pitkän ajan kuluessa syntyneiden valtarakenteiden kyseenalaistamiseksi tarvitaan ymmärrystä siitä, mistä ajatusmallit tulevat ja

keiden näkökulmat on työnnetty marginaaliin (Saarikoski, Kovero ja Seta 2013, 10; Keskinen 2021, 84). EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelmassa vuosille 2020–2025 kolonialismin seurausten todetaan edelleen näkyvän yhteiskunnassa. Rasismien sekä maailmanlaajuisten sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvien normien historialliset juuret ovat kolonialismissa (Keskinen ym. 2021, 62–64.; Euroopan komissio 2020, 15; Lugones 2008; Oberhofer 2020). Suomalainen koulutus ja täten myös musiikkikasvatus on syntynyt maailmassa, joka “on yhä jakautunut hierarkkisesti taloudellisen, kulttuurillisen, tiedollisen ja ihmisten mielissä toimivan koloniaalin järjestyksen mukaisesti” Koloniaalisuus kuvaa kolonialismin seurauksena syntyneitä maailmanlaajuisia valtarakenteita ja tietokäsityksiä. (Keskinen ym. 2021, 49.) EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelmassa todetaan historian muistamisen olevan tärkeä osa osallisuuden ja ymmärryksen edistämistä. (Euroopan komissio 2020, 15).

Suomella on ja on ollut oma roolinsa kolonialismissa. Suomen valtio ja suomalaiset ovat hyötäneet maailmanlaajuisesta kolonialismista. (Hoegaerts ym. 2022; Kuokkanen 2022). Osa Saamenmaasta (Sápmi) on hallinnollisesti osa Suomea, Saamenmaan nykyinen kolonialismi on asuttajakolonialismia. (Kuokkanen 2018 & 2022). Musiikkikasvatus sisältää tietoa kulttuureista, identiteeteistä, historiasta, politiikasta ja sosiaalisista dynamiikoista, jotka vaikuttavat siihen, kuinka opettaja ja oppilaat tulkitsevat ympäröivää maailmaa. Dekolonisaatio on pyrkimys purkaa kolonialistisia valtasuhteita (Kuokkanen 2019 & 2022; Keskinen ym. 2021). Oulun yliopiston arktisen alkuperäiskansapolitiikan tutkimusprofessori Rauna Kuokkanen toteaa, että dekolonisaation ensimmäinen askel on aloittaa keskustelu kolonialismin olemassaolosta, toinen askel se, että vastapuoli ryhtyy kuuntelemaan ja tarkastelemaan asioita hieman toisesta näkökulmasta (Kuokkanen 2018). Dekolonisaatio on kaikkien kasvattajien tehtävä, tai kuten Kuokkanen toteaa: dekolonisaatio ei ole ainoastaan saamelaiden, vaan koko suomalaisen yhteiskunnan harteilla (Attas 2019; Kuokkanen 2022; Attas & Walker 2019). Saamelaiskulttuurin läänintaiteilija 2012–2015, saamelainen muusikko Anna Näkkäläjärvi-Länsman toteaa “Meidän pitäisi tunnistaa Suomessa tapahtuva

kolonisaatio muun muassa saamelaisia ja karjalaisia kohtaan ja kouluttaa uusia taidekentän osaajia tähän todellisuuteen” (Näkkäläjärvi-Länsman 2023).

Enemmistöön kuuluville jokapäiväinen rakenteellinen syrjintä jää näkymättömäksi, jolleivät he opettele tunnistamaan syrjiviä rakenteita, ja sitä miten ne ilmenevät arkielämässä. Valtaa ja hierarkioita ei ole mielekästä tarkastella pelkästään yksittäisen eron kautta, koska ihmiset voivat yhtä aikaa kuulua moneen marginalisoituun tai etuoikeutettuun ryhmään. (Albrecht 2021, 35.) Yhdysvaltalainen professori Kimberlé Crenshaw loi vuonna 1989 intersektionaalisuuden käsitteen, joka auttaa ymmärtämään ihmisten välisiä eroja ja hierarkioita ja siten näkemään monitahoisen syrjinnän ja sen vaikutukset meihin kaikkiin. (Keskinen ym. 2021, 62–64; Linnovaara 2022, 7). Kuten Albrecht kirjoittaa opinnäytetyössään kulttuurisesti ja etnisesti monimuotoisesta yhteiskunnasta: ”Fokus tulisi siirtää kuitenkin näkyvästi *toisista* siihen kirjoon, joka lukee mukaansa meidät, kaikkien eri kulttuurien edustajat Suomessa.” (Albrecht 2021, 8).

3.3 Valta

Haastattelussa Johanna Olli (2022) totesi, että kaikkien ihmisten osallisuus on toisista ihmisistä, yhteisöstä, riippuvaista, mutta kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia muokata ympärillään olevaa yhteisöä itselleen sopivaksi. Toimijuuden toteutumisen mahdollisuudet vaihtelevat yhteisöissä, joissa elämme. Ihmisillä on myös erilaiset mahdollisuudet vaihtaa omaa yhteisöään tarvittaessa. Mahdollisuutta vaikuttaa oman toimijuutensa toteutumiseen voidaan ajatella valtana. Valta-asemassa oleva voi mahdollistaa muiden toimijuuden toteutumista. Aikuisen ja lapsen välisessä suhteessa toimijuuden toteutuminen on erityisesti sitä, tuleeko lapsi aidosti kuulluksi. (Olli 2022.)

Opettajilla on monenlaista rakenteellista ja sosiaalista valtaa suhteessa oppilaisiin. Vallasta ei yleensä puhuta pedagogiikan yhteydessä, ehkä siksi, että vallan käsite nähdään hyvin negatiivisessa valossa. Haastattelussa Ollin (2022) kanssa keskustelimme opettajan vallasta. Johanna Ollin sanoin:

“Puhumattomuus vallasta, jota opettajilla ja aikuisilla on altistaa vallan väärinkäytölle.” Valta-asemassa oleva voi vuorovaikutustilanteissa jakaa valtaansa muille, mahdollistaen heidän toimijuutensa toteutumista (Olli 2022).

Opettajia usein motivoi työssään auttamisen halu, joka voi myös vahvistaa opettajan valta-asemaa suhteessa oppilaisiin. Vahva halu auttaa voi johtaa siihen, että oletamme kysymättä tietävämmme paremmin toisten tarpeet ja millainen apu olisi hyödyllistä. Auttaminen voi muuttua haluksi pelastaa, jolloin opettaja toistaa etuoikeutettua asemaansa vähemmistöön kuuluvan asioiden hoitajana. Halu voimauttaa ja vapauttaa voi ylläpitää opettajien etuoikeuksia ja toistaa koloniaalisia suhteita opettajien ja oppilaiden välillä. (Bradley 2012, 17.) Kirjassaan Vapauttava kasvatus bell hooks kuvaa opettajan ja oppilaan välisen suhteen olevan parhaimmillaan vastavuoroinen, suhde, jossa molemmilla on mahdollisuus vaikuttaa opetukseen ja oppia (hooks 2007).

Olli (2022) kertoi haastattelussaan näkevänsä aikuisen roolin lapsen toimijuuden mahdollistamisena (enable), tukemisen (facilitate) sijaan. Voidaan ajatella, että toimijuutta mahdollistaessa fokus käännetään omaan toimintaan ja rooliin, sen sijaan, että keskityttäisiin lapsen toimintaan. Kun lapsia tuetaan toimimaan tavalla, jonka ajatellaan olevan heille hyödyllisin, on vuorovaikutukseen liittyvä valta selvästi tukijalla. Suhteen rakentuessa toisen yksisuuntaiselle tukemiselle, ei tasa-arvoisen vuorovaikutussuhteen rakentumiselle ole tilaa. Jos opettaja keskittää huomionsa valta-asetelmien purkamiseen opetustilanteessa, opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde on lähtökohtaisesti yhdenvertaisempi (Bradley 2012, 17). Nähdäksemme osallisuuden mahdollistaminen on opettajan keino varmistaa, että opetus on jokaiselle oppilaalle sopivaa, eikä oppilaita vahingoittavaa. Osallisuus voi olla keino kuitenkin vain, jos se on myös päämäärä (Olli 2022).

4 Osallisuuden mahdollistaminen musiikkipedagogiikassa

Suomessa suuri osa musiikkipedagogiikasta tapahtuu musiikkioppilaitoksissa, joiden opetusta ohjaavat ja velvoittavat Opetushallituksen laatimat Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2017). Nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa osallisuuden käsitettä ei avata tarkemmin, mutta se tulee esille mm. taiteen perusopetuksen tehtävän määrittelyssä: ”Opinnot tukevat oppilaiden luovan ajattelun ja osallisuuden kehittymistä” (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 10). Osallisuus määritellään siis joksikin, joka kehittyy opinnoissa. Edempänä opetussuunnitelman perusteissa, toimintakulttuurin kohdalla, osallisuudesta kirjoitetaan kuitenkin kokemuksena, joka syntyy ”yhdessä toimimisesta ja kaikkien ottamisesta mukaan toimintaan (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 10).” Konkreettisia keinoja kaikkien mukaan ottamiseksi opetussuunnitelman perusteet ei sisällä, toteutustavat jäävät koulutuksen järjestäjän päätettäväksi (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 8). Edeltävissä, vuonna 2005 julkaistuissa yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa osallisuudesta ei vielä puhuta ja käsite mainitaan asiakirjassa vain kerran, oppimiskäsitystä kuvaavassa luvussa kulttuurisen osallisuuden kohdalla (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2005, 2).

Musiikkioppilaitokset ovat osana opetussuunnitelmien kehitystyötä vähitellen luopumassa pääsykokeista. Pääsykokeiden lisäksi myös opintojen maksullisuus sekä opetuksen käytännön järjestelyt kuten opetus- ja viestintäkieli, vaikuttavat myös suuresti siihen, keitä opetuksen piiriin päätyy ja keille opetukseen osallistuminen on mahdollista. Erilaisiin kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvat, vähävaraiset ja aisti- tai liikuntarajoitteiset jäävät helposti kokonaan opetuksen ulkopuolelle. Jotta kaikkia voitaisiin kohdella yhdenvertaisesti, musiikkioppilaitoksissa tarvitaan osaamista, resursseja, tietoja, taitoja ja fyysisiä apuvälineitä opetuksen yksilölliseen mukauttamiseen. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat mukauttamaan opetusta yksilöllisten

tarpeiden mukaiseksi (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 16). Haastateltavamme Mirka Nokka (2022) muistutti myös saavutettavuuden hyödyttävän aivan kaikkia.

4.1 Musiikkipedagogiikan rakenteet

Annu Tuovilan vuonna 2003 julkaistussa väitöskirjatutkimuksessa tutkittiin 7–13-vuotiaiden musiikkioppilaitoksissa opiskelevien lasten musiikin harjoittamista ja harrastamista lapsilähtöisiä menetelmiä käyttäen (Tuovila 2003, 242).

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lasten omia kokemuksia musiikin harrastamisesta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että musiikkioppilaitosten opetus nivoutui heikosti lasten jokapäiväiseen elämään sekä musiikin vapaaseen, omaehtoiseen harjoittamiseen, ja tarjosi sen sijaan yksinäisiä ja eriytyneitä työtapoja. Myös yhteen instrumenttiin keskittyvä intensiiviopetus oli vastoin lasten omia toiveita (Tuovila 2003, 243). Haastatteluissa lähes puolet lapsista kertoivat musiikin opiskelun olleen turhauttavaa eikä esimerkiksi tunneilla harjoitettu ohjelmisto ollut heidän toivomaansa musiikkia (Tuovila 2003, 217).

Tutkimuksen teon aikaan musiikkioppilaitoksia ohjanneissa opetussuunnitelman perusteissa ei vielä puhuttu osallisuudesta, mutta nähdäksemme osallisuudesta, tai juuri sen puutteesta on kyse Tuovilan tutkimuksen tuloksissa. Kenties juuri osallisuuden kokemuksen puute sai osan tutkimukseen osallistuneista keskeyttämään opintonsa lopulta kokonaan? (Tuovila 2003, 104). Mielenkiintoista olisi tutkia lasten kokemuksia nyt 20 vuotta myöhemmin, ja nähdä ovatko opetussuunnitelmien muutokset vaikuttaneet lasten omiin kokemuksiin opetuksesta ja osallisuuden toteutumisesta.

Tohtori Guadalupe López-Íñiguez kirjoittaa *Työkalupakki soitonopettajille* -julkaisussaan siitä, kuinka tuoreimmat opetussuunnitelmat perustuvat konstruktivismille, mutta konstruktivistiset opetustavat ovat vasta hitaasti yleistymässä. Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä oppija nähdään aktiivisena toimijana, ja opetusprosessi oppilaan ja opettajan välisenä dialogisena prosessina, jossa molemmat oppivat toisiltaan. (López-Íñiguez

2017, 4) Dialogisuus voi edesauttaa osallisuuden kokemuksen syntymistä opetuksessa. Opettajien voi olla kuitenkin vaikeaa muuttaa käsityksiään oppimisesta ja opettamisesta (López-Íñiguez 2017, 6), mikä vaikuttaa suoraan opetusmenetelmiin.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritelty arvopohja ja oppimiskäsitykset vaikuttavat myös varhaisiän musiikkikasvatukseen, vaikka varhaisiän musiikkikasvatuksen sisältöjä on perusteissa määritelty vain löyhästi. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 47). Varhaisiän musiikkikasvatus toteutuu yleensä ryhmämuotoisena, mikä asettaa omat haasteensa osallisuuden toteutumiselle. Ryhmä koostuu aina keskenään hyvin erilaisista jäsenistä, joiden toiveet ja tarpeet voivat olla ristikkäisiä tai vaikeasti yhteen sovitettavissa. Opettajalta vaaditaankin vahvaa läsnäoloa, herkkyyttä ja pedagogista improvisaatiotaitoa opetustilanteessa (Huhtinen-Hildén & Pitt 2018, 6). Varhaisiän musiikkikasvatuksessa toimitaan usein opettajajohtoisissa tuokioissa perinteisten toimintamallien mukaan. Muskaritunnin puitteet, kuten käytettävissä oleva aika ja tila asettavat usein konkreettisia rajoituksia opetuksen sisällölle, mutta mielestämme on myös paljon perinteen tuomia konventioita, jotka siirtyvät eteenpäin opettajasukupolvelta toiselle.

Yksi tällaisista konventioista on tavoitteellisuus, jota pidetään usein juuri lasten ja nuorten harrastustoiminnassa tärkeänä. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa keskeistä on opintojen tavoitteellisuus (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017, 10). Tavoitteellisuudesta puhuttaessa on hyvä pohtia, kenen tavoitteista puhutaan, ketkä tavoitteet asettavat, ja keitä ne oikeastaan palvelevat? Hämeenlinnan kaupungin ylläpitämän Kulttuurikeskus ARXin taidekasvattajat kokivat vapauttavana sen, ettei heidän toimintansa ole sidottu velvoittaviin opetussuunnitelmiin, jolloin toiminta voi keskittyä aidosti heidän palveluitaan käyttävien ihmisten kiinnostuksiin ja tarpeisiin. Vaikka kulttuurikeskuksen toiminta on taidepedagogista, ei toimintaa leimaa se, millaista sisältöä esimerkiksi lapsille tulisi milloinkin tarjota, vaan pedagogeilla on mahdollisuus innostua lasten impulsseista ja lähteä niihin mukaan (Tuovinen & Pulkka 2022). Myös

tanssipedagogi Riina Hannuksela totesi taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien tuntuneen aiemmassa työssään kahlitsevilta ja liikaa rajoittavilta. Hän koki omakseen yhteisötaiteellisen lähestymistavan, jossa toiminta lähtee vahvasti osallistujien impulsseista, sekä niistä taidoista ja taiteellisesta näkemyksestä, joita heillä jo on (Hannuksela 2022). Harrastamisen Suomen Mallissakin toiminta on tarkoituksellisesti ei - tavoitteellista, jolloin se on helposti mukautettavissa osallistujien toiveiden mukaiseksi (Nokka 2022).

4.2 Miltä osallisuus näyttää?

Haastattelemamme kuvataiteilija ja musiikkipedagogi Sophie Fox kuvasi käsityksiään osallisuuden tunnistamisesta ja mahdollistamisesta pedagogisissa tilanteissa. Hänen mukaansa osallisuuden kokemus ja toimintaan sitoutuminen on joskus hyvin näkyvää ja joskus näkymätöntä. Osallisuuden mahdollistaminen tarkoittaa sitä, että jokaisella on tilaa toimia omalla tavallaan, vaikka se joskus voi näyttää siltä, ettei osallistu toimintaan. Fox (2022) totesi myös, että opettajan tulee olla sensitiivinen pienille yksityiskohdille, pohtiessaan miltä osallisuus tai toimijuus näyttää. Tähän on hyvä kiinnittää huomiota myös silloin kun toimii toisten kasvattajien kanssa ja tahtoo saada heidät innostumaan. Itseluottamus, joka tulee siitä, että lasten osallisuus mahdollistetaan, voi olla myös sitä, että ”istun tässä ja katson, koska juuri nyt tahdon istua ja katsoa” (Fox 2022).

Opettaja tai ohjaaja on merkittävässä roolissa ryhmän jäsenten osallisuuden mahdollistajana. THL on julkaissut Laura Huhtinen-Hildénin ja Anna-Maria Isolan kehittämän havainnointimallin luovan ryhmätoiminnan havainnointiin ja dokumentointiin. Havainnointimalli on kehitetty helpottamaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa syntyvien pienten muutosten hahmottamista ja vaikutusten todentamista. Sitä on hyödynnetty ja sovellettu opetustilanteiden, luovan ryhmätoiminnan ja kulttuurihyvinvointityön havainnoinnissa. (Huhtinen-Hildén & Isola 2020, 1.) Opettajan oman toiminnan ja sen vaikutusten havainnointi ja arviointi voidaan nähdä merkittävänä osallisuutta edistävänä asiana, ja siihen kehitetty havainnointimalli voi olla hyödyllinen. Mallin avulla voidaan

havainnoida luovan toiminnan tapoja ja välineitä, ohjaamista, yksittäisten osallistujien olemista ja tekemisen tapoja sekä ryhmän vuorovaikutusta. Havainnointia voidaan täydentää haastattelemalla toimintaan osallistuneita sekä ohjaavassa asemassa olleita henkilöitä ja sen tavoitteena on tilanteen kokonaisvaltainen ymmärtäminen. (Huhtinen-Hildén & Isola 2020, 2.) Johanna Olli esitti myös oman toiminnan havainnoinnin videoinnin avulla konkreettisenä osallisuutta lisäävänä keinona (Olli 2022).

Johanna Olli nosti haastattelussaan esiin sen, miten monet ammattikulttuurit perustuvat enemmän suojeluun ja vähemmän oikeuteen osallistua ja olla osallinen. Hänen mukaansa osallisuus ja suojeleminen ovat yhtä tärkeitä ja ne tulisi pitää tasapainossa. Kuuntelemalla, antamalla lapsen vaikuttaa itseensä, voi oppia tuntemaan lapsen ja siten tietää mikä on lapselle sopiva tapa suojella häntä. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen on sitä, miten reagoi vuorovaikutuksessa hänen kanssaan, ei aina sitä, että kaikki lapsen toiveet toteutuvat. (Olli, 2022.) Musiikkipedagogi Sophie Fox (2022) totesi, että läsnäolo, avoimuus ja uteliaisuus mahdollistavat osallisuutta.

Osallisuuden ennakkoehtoina voidaan pitää opettajan lapsi- ja aikuiskäsitystä ja hänen ajatuksiaan ja asenteitaan ihmisten moninaisuutta kohtaan (Olli 2022). On tärkeää nähdä lapset sellaisina ihmisinä kuin he tällä hetkellä ovat, ei vain tulevaisuuden aikuisina. Aikuisen suhde lapsiin on vastavuoroinen. (Fox 2022; Olli 2022). Aikuisen lapsikäsitys ja asenne moninaisuutta kohtaan tulevat näkyviksi ongelmatilanteissa: nähdäänkö opetustilanteeseen liittyvä ongelma lapsessa vai voiko se olla aikuisessa tai järjestelmässä (Olli 2022).

Aikuisen vuorovaikutustaidot ja kyky dialogisuuteen mahdollistavat osallisuutta. Kommunikoimalla lapsentasoisesti, myös fyysisesti esimerkiksi polvistumalla lapsen tasolle, tuetaan kontaktia suoraan lapseen (Pulkka 2022). Opetustilannetta määrittelevät rakenteet, tilat ja välineet voivat joko mahdollistaa tai estää vuorovaikutusta. Useammassa haastattelussa nousi esiin ryhmän sopiva koko ja riittävä aikuisten määrä, jotka riippuvat aina ryhmästä. Myös monenlaisen kommunikaation tukeminen on haastateltujen mukaan

tärkeä osa osallisuuden mahdollistamista. Johanna Olli (2022) määritteli osallisuutta haastattelussaan seuraavasti:

“Osallisuutta voi olla myös sivusta seuraaminen, tai että antaa päättää puolestaan. Se on vahvasti tunne ja kokemus siitä, että on tullut kuulluksi mitä ikinä se kuuleminen onkaan tuottanut ja millä tavalla. Kuuleminen tarkoittaa aina kaikilla aisteilla kuulemista ja havainnoimista, ei vain sanojen kuulemista... jos lapsi ei pysty viittaamaan, voiko hän esimerkiksi heiluttaa lippua?”.

Ollin mukaan opettajan oma osallisuus opetustilanteessa on kaksiosaista: ensimmäinen osa muodostuu siitä, onko hänellä vaikutusmahdollisuuksia rakenteisiin. Toinen osa opettajan osallisuutta toteutuu dialogisuuden kautta, pyrkimyksestä tasa-arvoiseen suhteeseen, jossa molemmat kuuntelevat toisiaan. Aikuisen ja lapsen suhteessa on aina olemassa valta-asema, jonka vuoksi aikuisella on joka tapauksessa suurempi vastuu huolehtia lapsen osallisuudesta. (Olli 2022.) Opettajien täytyy voida hyvin, jotta he voivat toteuttaa pedagogiikkaa ja ymmärtää teorioita, jotka lisäävät oppilaiden hyvinvointia (Love 2019, 161). Opetuksen järjestäjä voi rakenteilla tukea opettajan hyvinvointia, lisäkoulutusta sekä tarjota välineet ja ajan opetusvälineiden muokkaamiseen ryhmille sopiviksi.

4.3 Leikki ja oppiminen

Leikki on lapsille ominainen tapa oppia. Suomessa Opetushallituksen laatimien, varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevat opetussuunnitelmien perusteet (2014; 2018) pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jossa leikki on merkittävässä asemassa. Leikkiä ja sen tunnistamista myös yli lajirajojen on tutkinut mm. Gordon M. Burghard (2012). Hän kuvaa leikin olevan jotain, joka on yhteistä monille eläinlajeille ja kumpuaa ikäikaisista evoluutioon liittyvistä prosesseista, joita vasta aletaan ymmärtää. Leikille tyypillisiä tunnusmerkkejä ovat mm. spontaanius, miellyttävyys, vapaaehtoisuus, palkitsevuus sekä toisteisuus. (Burghard 2012, 18.) Oppiminen leikin kautta, tai leikillinen oppiminen voidaan nähdä jatkumona, jonka ääripäissä ovat omaehtoinen vapaa leikki sekä aikuisen ohjaama leikki tai peli, jossa leikillisyyys on enemmän työtapa kuin toiminnan päämäärä (Danniels & Pyle 2018, 4).

Sophie Fox toi esiin musiikillisen leikin (musical play) tärkeänä pedagogisena lähestymistapanaan (Fox 2022). Nieuwmeijer, Marshall ja van Oers määrittelevät tutkimuksessaan musiikillisen leikin kulttuuriin sidonnaisena opettajan vähäisesti ohjaamana aktiviteettina, joka tapahtuu etukäteen valmistellussa musiikillisessa ympäristössä. He korostavat opettajan roolia oppimistilanteen tukijana, rikkaan musiikillisen oppimisympäristön valmistelijana sekä vapaan ja pitkäkestoisen omaehtoisen musiikillisen leikin mahdollistajana. Pienet lapset oppivat vaistonvaraisesti musiikista sitoutumalla moniaistilliseen leikkiin äänellä ja liikkeellä (Nieuwmeijer, Marshall, van Oers 2019, 863). Aikuisten käsitykset ”oikeasta musiikista” ja sen säännöistä ja lainalaisuuksista ovat hyvin erilaisia kuin lapsilla. Aikuisen kuulijan voi olla vaikea käsittää lasten musiikillista leikkiä esteettisesti arvokkaaksi musiikiksi ja se leimataan usein häiritseväksi meteliksi. Opettajan tulee olla tietoinen omista odotuksistaan ja ennakkokäsityksistään sekä sallia toisinaan kaoottiseltakin tuntuvat musiikilliset leikit. Aikuisen puuttuminen ja sääntöjen asettaminen musiikilliseen leikkiin omien ennako-odotustensa pohjalta voi rajoittaa lasten musiikillista leikkiä. (Nieuwmeijer ym. 2019, 864.)

Avoimesta leikistä (open-ended play) puhuttaessa tarkoitetaan leikkiä, jossa tila ja välineet mahdollistavat monenlaisia toteutuksia leikille ilman ennalta asetettuja rajoituksia. Tähän liittyen käytetään myös usein käsitettä ’loose parts play’ eli ’irtoesineleikki’, jolla tarkoitetaan leikkiä erilaisilla esineillä, jotka kannustavat lapsia luovaan omaehtoiseen leikkiin, heidän tutkiessaan, järjestellessään ja keksiessään esineille uusia käyttötarkoituksia. Esineet eivät näin ollen rajoita leikkiä vaan antavat loputtomia mahdollisuuksia luovuudelle ja omalle keksimiselle ja tutkimiselle. Ne mahdollistavat lasten muokata ympäristöään vapaasti oman mielikuvituksensa ja impulssiensa mukaiseksi. (Daly & Beloglovsky 2014, 14; Hargraves 2020.)

Spontaania musiikillista leikkiä voi nähdä kaikkialla missä on pieniä lapsia. Lasten leikkiin kuuluvat monet sensoriset tavat kokea maailmaa, jonka vuoksi aikuiset tarvitsevat uteliaan katseen nähdäkseen lasten toiminnan musiikillisena leikkinä. (Fox 2022). Sophie Fox kuvaa avoimen musiikillisen leikin (musical

open-ended-play) syntyvän vuorovaikutuksessa, ympäristössä, jossa lopputulos ei ole ennalta määrätty. Uuden asian tutkiminen voi näyttää myös kaaokselta. Musiikillisessa leikissä käytettävät 'tavarat' voivat olla käyttöesineitä, soittimia tai ääniä. Äänillä on loputon määrä erilaisia muotoja, joilla leikkiminen voidaan nähdä irtoesineleikkinä. Yksinkertaisimmillaan musiikki on yhteyden luomista toisiin ihmisiin, sanatonta vuorovaikutusta, kommunikoimista äänten, rytmien ja tekstuurien sekä dynamiikan avulla. (Fox 2022.)

Kulttuurikeskus ARXin taidekasvattajat Sarina Pulkka ja Auni Tuovinen kertoivat haastattelussa leikin roolista työssään. ARXilla on tärkeää mahdollisuus vapaaseen leikkiin niin heidän tiloissaan kuin toiminnassaan. Aikuisten tarjoaman sisällön ei tulisi liikaa rajata mitä sillä tehdään, eikä oikeaa tapaa tehdä tai lähestyä jotakin asiaa määritellä. Käytännössä tätä on toteutettu esimerkiksi vähentämällä valmiita ohjeita, jolloin lapset voivat vapaasti tarttua heitä kiinnostaviin esille aseteltuihin materiaaleihin ja välineisiin. Toiminnassaan ohjaajat pyrkivät tarttumaan siihen mitä lapset itse nostavat esille, ja olemaan läsnä luovuuden tukijoina. Käytännön esimerkeissä taidekasvattajat toivat esille tilanteita, joissa esille asetetuista materiaaleista ja välineistä syntyikin luova leikki, tai jotain aivan muuta kuin pedagogit olivat kenties etukäteen ajatelleet. Nämä spontaanisti syntyneet leikit ja tuotokset nähtiin arvokkaina, lasten itse tuottamina luomuksina ja taidekasvattajat kertoivat kokevansa olevansa etuoikeutettuja saadessaan olla osana tällaisia luovia prosesseja. (Tuovinen & Pulkka 2022.) Taidekasvattajien kuvaamassa työskentelytavassa on paljon samankaltaisuuksia musiikillisen leikin, avoimen leikin ja irtoesineleikin periaatteiden kanssa.

Opettajan tavoite on saada myös lasten mukana tulevat aikuiset tuntemaan olonsa mukavaksi, jotta he voivat antaa mahdollisuuden kaaokselle tai hiljaisuudelle musiikillisessa leikissä (Fox 2022). Lasten osallisuuden mahdollistaminen voi olla vaikeaa joillekin aikuisille, koska se saattaa tuntua kaoottiselta. Lasten ja heidän opettajiensa tai vanhempiensa kanssa työskennellessään pedagogi voi sensitiivisesti välittää muille aikuisille ymmärrystä siitä, että kaikki lasten omat tavat toimia, tutkia, leikkiä ja tarttua

asioihin ovat arvokkaita, ja lopputulosta merkityksellisempiä. (Fox 2022; Tuovinen & Pulkka 2022.) Tekemällä tilaa sekä lapsille että aikuisille, joiden kanssa työskentelemme, mahdollistamme jokaisen osallisuutta. Fox korosti yhteisen luottamuksen merkitystä musiikilliseen leikkiin ja improvisointiin liittyen. Vaivaannuttavat tunteet ovat osa improvisaatiota ja musiikillista leikkiä, niiden heräämistä voi sanoittaa etukäteen. Yhteinen luottamus osallisten välillä kantaa vaivaannuttavan hetken yli, eikä toimintaa tarvitse heti muuttaa. (Fox 2022.)

5 Metsä

Metsä on taideinstallaatio, jonka visuaalinen ilme rakentuu tilaan tuotavista moduuleista, videoprojisoineista, irtoesineistä ja soittimista. Moduulit ovat itsenäisiä installaation osia, joita voidaan tarpeen mukaan yhdistellä muiden moduulien kanssa kuhunkin tilaan sopivaksi kokonaisuudeksi. Installaation rakentuminen itsenäisistä moduuleista mahdollistaa muunneltavuuden tilan ja tarpeen mukaan. *Metsän* ulkoasua inspiroivat metsästä löytyvät mikrotason muodot, tekstuurit ja rakenteet, esim. sammal, jäkälä, kaarna, sekä niistä löytyvät värit.

Metsä on taideinstallaation lisäksi yhteisöllistä toimintaa mahdollistava, aisteja stimuloiva oppimisympäristö, joka mahdollistaa inklusiivisen ja osallistavan ilmiöpohjaisen oppimisen. Tässä luvussa kuvaamme *Metsän* suunnitelmaa sanoin ja kuvin. Kuvat ovat suunnittelutyön aikana syntyneitä luonnoksia siitä, miltä installaation eri osat todellisuudessa voisivat näyttää. Sanalliset kuvaukset installaation eri moduuleista pyrkivät havainnollistamaan lukijalle installaation tunnelmaa ja toiminnallisuutta. Suunnitelman keskiössä on uudistavan musiikkipedagogiikan ja uusien välineiden luominen.

Taide auttaa luomaan yhteyksiä ja kokemaan tunteita, taide on ihmisille luontainen tapa jäsentää maailmaa ympärillämme. Taiteen kokeminen tai tekeminen voi olla terapeutista ja arkimielessä hoitavaa, lohduttavaa, virkistävää ja jopa parantavaa (Känkänen 2013, 33–34). Ilmastokriisin edetessä ihmisen yhteys luontoon on suuressa roolissa elämän säilyttämiseksi

maapallolla, ihmiskeskeistä ajattelutapaa pidetään merkittävänä syynä ekologiseen kriisiin (Haverinen ym. 2021, 21). Installaatio tukee musiikin avulla kokemusta ihmisen ja muun luonnon erottamattomuudesta, kietoutuneisuudesta. Uudistamalla musiikkipedagogiikkaa, toivomme myös osaltamme edistävämme niiden taitojen kehittymistä, joita tarvitaan ilmastokriisin aikaisessa maailmassa (Siirilä ym. 2019, 40). Abolitionististisen opetuksen verkoston (Abolitionist teaching network – ATN) perustaja, tohtori Bettina L. Love toteaa taiteen olevan avain parempien maailmojen luomiseen (Love 2019, 99). Musiikkikasvatuksella on mahdollisuus olla rakenteita ja ihmisiä uudistavaa (transformative) mikäli musiikkipedagogit voivat kriittisesti tarkastella suhdettaan opetusta muokkaaviin filosofioihin, prosesseihin, joilla he luovat ja arvioivat pedagogisia käytäntöjään (Bradley 2012, 21).

Käytimme installaation visuaalisen ilmeen havainnollistamisessa apuna myös AI-työkalua (DALL-E 2022), joka tekoälyn avulla luo kuvia sanallisten englanninkielisten ohjeiden perusteella. Installaatiota ja sen osia kuvaavia tekstejä DALL-E:hen syöttämällä loimme kuvia, joita yhdistelemällä (ks. kuva 3) havainnollitimme näkemyksiämme installaation visuaalisesta ilmeestä. Kuvien yhdistelyyn käytimme iPadia ja Procreate-ohjelmaa. Tämä osoittautui erittäin hyödylliseksi ja hauskaksi tavaksi tuoda näkyväksi hahmottelemiamme moduuleja. Yksityiskohtaisten avainsanojen avulla ohjelman luomia kuvia voi käyttää myös esimerkiksi esteettömyyden arviointiin. Kuvista saa käsityksen kuinka saavutettava ja esteetön jokin moduuli on esimerkiksi apuvälineitä, kuten pyörätuolia käyttäville, tai eri kokoisille ihmisille. Kuvia yhdistelemällä oli mahdollista luoda laajempia ja yksityiskohtaisempia kokonaiskuvia installaatiosta sekä kokeilla miltä erilaiset installaation osat näyttivät yhdessä.

Kuva 3. Tekoälyohjelmalla luotuja luonnoskuvia Metsän visuaalisesta ilmeestä.

Asiantuntijahaastatteluilta installaation kannalta merkittäviksi asioiksi nousivat saavutettavuus, ympäristö ja tila, moninaiset kokemisen tavat sekä leikki. Pieni ryhmä ja apuvälineiden käyttö, aistiärsykkeiden määrän rajaaminen sekä tarvittaessa vaihtoehtoisten toimintatapojen tarjoaminen mahdollistavat osallisuutta monelle. Johanna Olli nosti esiin ympäristön fyysisen saavutettavuuden ja aistiesteettömyyden, sekä tilan rajaamisen (Olli 2022). Tilan saavutettavuutta ja saavutettavaa viestintää käsittelemme tarkemmin luvussa kuusi.

5.1 Muunneltavuus

Haastatellut esittivät, että muunneltavuus mahdollistaa tilan sopivuuden monenlaisiin toimintoihin. Inklusion toteutumista tukee, kun tilaa voidaan muokata ryhmän tai henkilön tarpeiden ja toimintakyvyn mukaiseksi. Saavutettavassa tilassa on huomioitu moninaiset tavat liikkua ja olla. Tilassa olemisen ja liikkumisen tulee olla helppoa silloinkin, kun henkilöillä on liikunta- tai aistirajoitteita. Vapaaseen leikkiin ja liikkeeseen kannustavassa tilassa on

otettava huomioon sen turvallisuus ja materiaalien kestävyys (Olli 2022). Haastateltujen mukaan tilan on hyvä olla sellainen, ettei kävijöiltä tarvitse kieltää asioita. “Jos jokin ei ole erikseen kiellettyä, niin se on sallittua” (Hannuksela 2022). Myös se, miten asiat on aseteltu esille ja tarjolle vaikuttaa saavutettavuuteen. Muunneltavassa, saavutettavassa tilassa kävijä voi koskettaa ja kantaa esineitä mukanaan, mikä auttaa toimijuuden toteutumista. Myös tarvittavien välineiden oikea mittakaava ja sopivuus tekee toiminnasta saavutettavampaa (Tuovinen & Pulkka 2022).

Haastattelujen pohjalta totesimme, että muunneltavuus on installaatiossa avainasemassa pyrkiessämme luomaan mahdollisimman saavutettavaa ja esteetöntä ympäristöä. Installaatio on suunniteltu rakentuvaksi siirreltävistä moduuleista, jolloin se voitaisiin koota erilaisiin tiloihin, ja sitä voidaan muunnella myös kävijöiden tarpeiden mukaan inklusion periaatteiden mukaisesti. Tavoitteena on rakentaa installaatiosta monenlaiseen toimintaan sopiva. Tilassa tulee voida liikkua, leikkiä, tanssia ja siirrellä monia esineitä vapaasti. Jos tavoitteena on tila, jossa kävijöiden toimintaa halutaan rajoittaa mahdollisimman vähän, tulee kaiken olla hyvin kulutusta, koskettelua ja leikkimistä kestävä. Materiaalivalinnoissa otetaan huomioon kestävyys, puhdistettavuus, turvallisuus, monenlaiset eri aisteja stimuloivat pinnat ja tuntumat.

Moduuleja voidaan valmistaa osittain myös yhteisötaiteellisin menetelmin installaation pystytystä ennakoivissa työpajoissa, mikä lisää mahdollisuuksia osallisuuteen myös installaation rakennusvaiheessa. Avaamme ajatustamme mahdollisista työpajoista luvussa kuusi. Seuraavaksi kuvaamme tarkemmin installaatioon suunniteltuja moduuleja ja muita installaation osia, jotta *Metsän* kuvittelu on helpompaa.

5.1.1 Seinä- ja kattomoduulit

Metsänpohja on seinälle ripustettava ryijy, jossa on kosketeltavia äänilähteitä. Käytimme moduulien suunnittelun apuna AI-työkalua ja lähikuvia metsän

kasvillisuudesta (ks. kuva 4). Ryijy imitoi sammalta, jäkälää ja muuta metsän pohjalta löytyvää kasvillisuutta. Äänilähteistä osa on akustisia, rapisevia, kahisevia tai heliseviä kohtia kangaskerrosten välissä tai siihen kiinnitettyinä. Toiset ovat elektronisia, kankaisten elementin sisälle piilotettuja sensoreita, jotka kosketettaessa laukaisevat tilaan ääniä kaiuttimista. *Metsänpohja* rakentuu kierrätysmateriaaleista ommellen, virkatun ja huovutuksen avulla. Osa ryijystä rakennetaan myös pyörätuolista käsin saavutettavaksi esimerkiksi liikuteltavan pöytätason päälle.

Kuva 4. AI-työkalun näkemys lapsesta silittämässä sammalta muistuttavaa seinävaatetta ja valokuva metsän sammalpeitteestä.

Osa *Metsän* visuaalisesta ilmeestä koostuu pinnoille heijastettavasta videomateriaalista ja valoista. Videoilla nähdään liikkuvaa kuvaa metsän yksityiskohdista ja luonnon kiertokulun eri vaiheista. Videomateriaalia voidaan heijastaa seinille, kattoon tai lattiaan, ja tarvittaessa kuva voidaan myös pysäyttää tai laittaa kokonaan pois päältä, mikäli aistikuormituksen hillitsemiseksi tarvitaan vähemmän visuaalisia elementtejä tilaan. Seinillä voi olla myös abstrakteja tekstiilitaiteen keinoin tehtyjä kasveja, sekä puista ja kepeistä koottuja seinäelementtejä.

Kattoripustuksilla voidaan luoda tunnelmaa metsänpohjassa olemisesta. Mikäli katossa on ripustukseen sopivia kehikkoja monien näyttelytilojen tapaan, ripustamme kattoon esimerkiksi suuria oksia sekä kasveja, marjoja tai sieniä muistuttavia lamppeja ja koristeita. Osa katosta roikkuvista koristeista toimii myös äänilähteinä näyttelyn äänimaisemalle ja elektronisille soittimille.

5.1.2 Lattiamoduulit

Juuri koostuu kiviä, sammalikkoa ja juuria viitteellisesti kuvaavista tekstiilielementeistä. Joitakin *Juuren* osia voi siirrellä paikasta toiseen ja käyttää leikeissä ja ympäristön muuntelussa ja rajaamisessa. Osat valmistetaan erilaisista ja eri tuntuista tekstiilimateriaaleista. *Juuressa* on myös äänilähteitä, *Metsänpohja* -ryijyn tapaan. *Juuresta* kasvaa myös abstrakteja kasveja, joista osa voi ulottua lattiasta kattoon.

Kivi on lattialla oleva suuri kiveä muistuttava tekstiiliveistos, jonka sisällä on salainen onkalo. *Kiven* pintaan luodaan kiveä, jäkälää ja sammalta abstraktisti kuvaava tekstuuri, paksusta huovasta ja langasta, huovuttamalla, ompelemalla ja virkkaamalla. *Kivi* kestää kiipeilyä, ja sen ympärillä lattialla on pehmeä tekstiili. *Kiven* sisällä olevassa onkalossa voidaan säilyttää pieniä soittimia.

Pesä on rajattu tila installaation sisällä, jonne voi mennä piiloon, olemaan rauhassa itsekseen tai yhdessä. Hämärä, pesämäinen paikka mahdollistaa vetäytymisen yhteisestä tilasta ja toiminnasta. *Pesään* järjestetään myös esteetön kulku. *Pesän* äänimaailma on hiljainen ja turvallinen, mutta sen sisälle voi myös esimerkiksi viedä jonkin soittimen ja kuunnella miltä se kuulostaa hiljaisessa ympäristössä. *Pesä* sijoitetaan keskeiselle paikalle, jolloin se myös rajaa tilaa installaation sisällä.

Ympäristön jakaminen tai rajaaminen eri alueisiin parantaa installaation saavutettavuutta. *Pesä* tarjoaa mahdollisuuden vetäytyä aisteja vähemmän stimuloivaan ympäristöön. Olemme myös miettineet kuinka tehdä *Pesästä* turvallinen niin, että sen sisään voi nähdä, myös sisään menemättä. Tällainen on mahdollista tekemällä osasta pesän seinää verkkomainen rakenne, ja

tekemällä sisäänkäynnistä suuri, jolloin mahdollistetaan myös esteetön kulku pesään.

5.1.3 Yhteisötaideteos

Yhteisötaideteos on luonnonmateriaaleista rakentuva, mahdollisesti soiva elementti, joka rakentuu teoksen esilläolon aikana. Tämä elementti vaihtelee tilanteen mukaan. Se voi esimerkiksi olla kävijöiden löytämistä risuista tai kepeistä koottu yhteinen teos, joka muovautuu kävijöiden ideoiden mukaiseksi. Yhteisötaideteoksen äänimaisema voi syntyä esimerkiksi äänittämällä ja toistamalla sen tekemisestä syntyviä ääniä, tai teosta tehdessä hyräiltyjä melodioita.

5.1.4 Roolivaatteet

Installaatiossa on halutessaan mahdollista pukeutua viitteellisiin rooliasuihin ja asusteisiin (ks. kuva 5). Rooliasut kuvaavat mikrotason metsän asukkaita tuntosarvineen, siipineen, kiiltävine kuorineen ja monine raajoineen.

Roolivaatteet valmistetaan ensisijaisesti kierrätetyistä vaatteista ja kankaista. Vaatteita valmistetaan eri kokoisia ja näköisiä, eri materiaaleista ja myös esimerkiksi liikuntarajoitteisille helposti puettavia mukautuvia asuja.

Roolivaatteisiin ommellaan myös äänilähteitä, kuten esimerkiksi rapisevia, heliseviä tai kahisevia yksityiskohtia kangaskerrosten väliin. Vaatteita voidaan käyttää osana musiikillista leikkiä. Liikkumalla, esimerkiksi hyppimällä ja kierimällä, tai ääntä tuottavia kohtia koskettamalla vaatteesta tulee soitin.

Roolivaatteet voivat helpottaa eläytymistä osaksi *Metsää* ja vahvistaa immersion kokemusta. Roolivaatteiden tarkoituksena on herättää kävijöissä ideoita leikkeihin, liikkeeseen, äänen tuottamiseen omalla keholla ja tilan tutkimiseen toisten lajien näkökulmasta.

Kuva 5. Tekoälyohjelmalla luotuja kuvia hyönteisasuihin pukeutuneista lapsista.

Eläytymiseen ja rauhoittumisen tueksi olemme suunnitelleet installaatioon myös pehmoötököitä ja -lehtiä. Ne ovat leluja, joilla voi leikkiä, mutta joiden sisällä on vanua painavampaa täytettä. Olemme ajatelleet pehmolelujen voivan rentoutuessa toimia painopeiton tavoin. Painopeitto tuottaa kehoon kohdistuvan hellävaraisen paineen, mikä saa kehon vapauttamaan serotoniini- ja dopamiinihormoneja, jotka tuottavat muun muassa rauhallisuuden tunteita. (Partinen 2021).

5.2 Musiikkipedagogiikka installaatiossa

Metsä on musiikillinen leikkiympäristö. Koemme, että taiteeseen ja luovuuteen keskittyminen auttaa löytämään uusia tapoja mahdollistaa osallisuutta. *Metsä* on toimintaympäristö, jossa pyrimme ottamaan osallisuuden mahdollistamisen sekä osallisuuteen suoraan vaikuttavat saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden huomioon kaikilla tavoilla. Installaatio tarjoaa meille uusia mahdollisuuksia tutkia musiikkia ja oppimista sekä opettajan roolia.

Luovuus on meille tärkeää sekä musiikkipedagogisena työvälineenä, että jokapäiväisessä elämässämme. Luovuus ja oman ilmaisun tutkiminen on erottamaton osa musiikkia. Luovuuden harjoittelu auttaa ihmisiä elämäntilanteissa, joissa täytyy etsiä uusia toimintatapoja (Känkänen 2013, 33). Tällaisia tilanteita voivat olla sekä henkilökohtaisessa elämässä eteen tulevat pienet, että isot haasteet, sekä laajemmalla tasolla ihmiskunnan kohtaamat haasteet, esimerkiksi ilmastokriisi (Siirilä ym. 2019, 40, 54). Toivomme *Metsän* olevan tila, jossa jokainen voi tutkia omaa luovuuttaan ja leikkiä, aktivoida eri aistejaan, sekä turvallisessa tilassa kokea taiteen ja luonnon nostamia tunteita.

Haastattelemamme musiikkipedagogin Sophie Foxin mukaan jokaisen osallisuuden mahdollistaminen on helpompaa ympäristössä, johon on jo muodostunut uteliaisuuden ja tutkimisen lähestymistapa. On tärkeää luoda tila, jossa kaikki osallisuuden ja toimintaan sitoutumisen tavat ovat hyväksyttyjä, eikä niihin kiinnitetä sen enempää huomiota. (Fox 2022.)

“Voimme kertoa vanhemmille, että olemme luoneet tämän tilan, jossa lapsesi saa liikkua ja tutkia kuten hän haluaa, hän voi istua nurkassa tai katsella ulos ikkunasta, hän on silti osa ryhmää, yhteisöämme, jonka muodostamme seuraavan tunnin ajan.” (Fox 2022).

Osallisuuden kokemuksen mahdollistaminen on installaation tärkein tavoite. Musiikkipedagogiikkaa ja installaatiota koskevien päätösten on tarkoitus tukea jokaisen osallisuutta. *Metsä* on maksuton musiikkipedagoginen installaatio. Installaatio, jonka voi kasata erilaisiin tiloihin, ja joka on taloudellisesti kaikkien saavutettavissa purkaa sekä materiaalisia, että muita yhdenvertaisuuden esteitä (Savallampi & Mehta 2021; Albrecht 2021, 40). *Metsässä* pedagogiikka on antirasistista ja se pyrkii aktiivisesti dekolonisoimaan musiikkikasvatusta. Emme käytä installaatioissa tai viestinnässä sukupuolittavaa kieltä, emmekä tee oletuksia kenenkään sukupuolesta, seksuaalisuudesta tai perhemuodosta. Tahdomme luoda tilan, jonne jokaiselle on mahdollista tulla omana itsenään. (Seta (a), ei pvm.). Kuvaamme yhdenvertaisuutta tukevaa pedagogiikkaa myös luvuissa 3 ja 6.

Saavutettavat kommunikaatiokeinot tukevat vuorovaikutusta. Kaikkien ohjeiden tulee olla selkeitä. Kuvallisten tai kehollisten ohjeiden ja esimerkiksi tukiviittomien avulla voidaan lisätä vuorovaikutuksen saavutettavuutta ja luoda monia reittejä yhteisymmärrykseen. (Olli 2022; Hannuksela 2022.) Käyttämällä sanoja vain tarpeellisina hetkinä, ja välttämällä aikuiskasvattajien käyttämää kieltä: tilanteen kuvailua, kysymysten kysymistä tai kommentointia, ympäristössä on paljon tilaa musiikilliselle ja äänille (Fox 2022). Saavutettavuutta käsitellään myös luvussa 3.1.

5.2.1 Musiikillinen leikki

Metsä on ennen kaikkea paikka vapaalle leikille ja tutkimiselle. Installaatiossa tavoitellaan ympäristön rikastamista, jotta se kannustaa aiemmin mainittuun musiikilliseen leikkiin. Pedagogeina me olemme tukemassa vuorovaikutusta, vastaamassa lasten ja muiden kävijöiden impulsseihin ja kehittämässä niitä eteenpäin yhdessä heidän kanssaan. Musiikki leikin muotona antaa tilaa osallisuudelle ja inklusiolle, kuten haastattelvamme totesi (Fox 2022).

Musiikillisessa leikissä, avoimessa leikissä, irtoesineleikissä ja muissa taidepedagogien haastatteluissa kuvaamissa työtavoissa on hyvin paljon samankaltaisuutta keskenään. Niistä piirtyy kuva pedagogisista tilanteista, joissa opettajan tai ohjaajan roolissa oleva aikuinen asettuu tilanteessa tasavertaiseksi yleensä pedagogisen toiminnan ”kohteena” olevien lasten, aikuisten tai muun ryhmän kanssa. Opettaja jakaa valtaansa tilanteessa muille, jättäytyen itse sivummalle havainnoitsijan rooliin. Tämä luo tilaa ja aikaa kohtaamiselle, vuorovaikutukselle, ryhmän ymmärtämiselle ja luovaan yhdessäoloon heittäytymiselle. Opettajan tehtäväksi jää ryhmän jäsenten välisen vuorovaikutuksen tukeminen, impulssien huomaaminen ja niihin tarttuminen, ryhmän kanssa hetkessä eläminen ja yhdessä leikkiminen.

Installaatiossa tahdomme vahvistaa ja tehdä näkyväksi lasten ja aikuisten musiikillisia aihioita. Fox kuvaili haastattelussaan vuorovaikutuksellisia keinoja, joilla aikuinen voi tukea musiikillista leikkiä. Toiminnan peilaaminen (mirroring)

ja siihen vastaaminen (matching) sekä intensiivinen vuorovaikutus ovat tapoja, jolla voimme luoda tilaa installaatioissa syntyville musiikillisille ideoille. Tarkkailu, odottaminen ja kuuntelu (Owling) on vastavuoroista vuorovaikutussuhdetta tukeva lähestymistapa, jossa aikuisen rooli ei ole opettaja, vaan todistaja, joka liittyy mukaan toimintaan. (Fox 2022.) Musiikillinen leikki on työtapa, jota haluamme opiskella lisää. Luvussa kuusi kuvaamme tarkemmin installaation pedagogiikan ja musiikillisen leikin osaamisemme kehittämistä tulevaisuudessa.

Musiikillisen leikin periaatteita noudattaen voimme vahvistaa ja tehdä näkyväksi lasten ja muiden osallistujien omaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua.

Suunnitelman avoimuus ja tilanteessa improvisointi ovat meille tärkeitä työtapoja *Metsässä*. Lasten kanssa improvisoidessa nojataan leikkiin.

Harjoittelemalla leikkisyyttä harjoittemme improvisaatiota. (Fox 2022).

Yhdessä leikkimällä musiikkia improvisoiden, hyväksyen jokaisen oman tavan osallistua, luomme tilaa, jossa olemme jaetun musiikin edessä yhdenvertaisia.

Improvisaation voidaan nähdä olevan myös kollektiivista valtaa (Clarke 2022, 117). Valmistautuessamme installaatioon harjoittemme yhdessä improvisoimista ja valmistamme ohjelmistoa, joka on helposti sovellettavissa erilaisiin tilanteisiin.

Metsässä vierailuun voidaan liittää myös eläytymistä vahvistavia rituaaleja, ennen installaation sisälle astumista ja vierailun päättymisen merkiksi. Rituaali voi olla esimerkiksi tarina, laulu, äänimerkki tai yhteinen silmien sulkeminen ja hetkeen laskeutuminen. Ennalta sovitun ryhmävierailun aluksi voidaan kerääntyä yhteen tarinallisen tai musiikillisen rituaalin äärelle, joka valmistaa installaatioon tulijoita vierailuun ja tutustuttaa alustavasti pedagogeihin, tilaan ja tunnelmaan. Kullekin ryhmälle sopivasti on hyvä aluksi käydä läpi installaation ja yhteisen leikin tarjoamia mahdollisuuksia, sääntöjä ja turvallisemman tilan periaatteita, jotta kaikki voivat kokea olonsa tervetulleeksi. Rituaaleilla voidaan rajata ja jäsentää tilaa ja aikaa installaatioissa, mikä tuo turvallisuuden tunnetta ja parantaa saavutettavuutta (Fox 2022; Hannuksela 2022).

5.2.2 Äänimaisema

Installaation äänimaisema koostuu äänitetyistä luonnon äänistä, kuten linnunlaulusta, hyönteisten surinasta, tuulen kohinasta, rapinasta ja veden solinasta. Installaatiossa imitoidaan luonnon alati muuttuvaa äänimaisemaa sattumanvaraisesti toistuvien äänitteiden avulla, jolloin äänimaisema ei ole koskaan sama, vaan linnunlaulut, kohinat ja solinat toistuvat kaiuttimista satunnaisessa järjestyksessä. Äänenvoimakkuus pidetään kohtuullisena, jotta sen lisäksi tilassa soivat muut äänet eivät tee koko installaation äänimaisemasta liian voimakasta ja sekavaa. Äänimaiseman tarkoituksena on voimistaa tilallista kokemusta metsästä äänen avulla. Äänimaiseman kautta installaation metsäteema tulee saavutettavammaksi myös esimerkiksi heikkonäköisille tai sokeille vierailijoille. Voimme käyttää myös kuulokkeita ja kuulosuojaimia äänimaiseman ja äänenvoimakkuuden rajaamisen välineenä.

Suunnatuilla kaiuttimilla voimme vaikuttaa koko installaation saavutettavuuteen. Huolellisella äänisuunnittelulla voimme varmistaa äänenvoimakkuuden pysymisen sopivana sekä koko installaatiossa, että tilan eri osioissa. Sopiva äänenvoimakkuus on subjektiivinen käsite, itse tuotettu ääni on esteettömämpää, sillä omaa toimintaa voi säädellä itselle sopivaksi (Olli 2022). Haasteena installaatiossa on luoda tiloja, joissa voi kuulla ja kuunnella itselle sopivalla tavalla. Yhteistyö musiikkiteknologin kanssa äänisuunnittelua toteuttaessa on välttämätöntä. Myös kuulon apuvälineiden ja huonokuuloisten huomioiminen tulee selvittää ja pohtia esimerkiksi vaihtoehtoisia tapoja aistia äänen värähtelyä soittimista ja muista äänilähteistä.

5.2.3 Soittimet

Elektroniset soittimet toimivat installaatiossa sekä soittimina että äänimaiseman muokkaajina, jolloin kävijät voivat itse muokata sitä, miltä koko installaation sisällä kuulostaa. Kävijät voivat muuttua myös itse soittimiksi ja tuottaa lisää ääniä installaation äänimaisemaan elektronisten sensorien avulla. Playtronica tai Axoloti -soitinten avulla on mahdollista rakentaa tilaan mm. ihmiskehon

liikkeellä tai kosketuksella kontrolloitavia äänilähteitä. Soitinten toiminta perustuu sähkövirtaukseen, joka kulkee orgaanisten, sähköä johtavien asioiden, kuten ihmiskehon, läpi. Liikkeen ja kosketuksen lisäksi ääntä voidaan kontrolloida mm. kosketuksen voimakkuudella. Aiomme myöhemmin selvittää mahdollisuuksia toteuttaa seinä- tai lattiaelementissä elektronisia soittimia hyväksikäyttäen kahden ihmisen fyysisestä kosketuksesta syntyvää ääntä. Ihmisen koskiessa tiettyyn kohtaan lattiassa tai seinässä, tulee hän osaksi sähköä johtavaa piiriä, ja koskiessaan toista ihmistä, joka koskee samaan piiriin kuuluvan seinän tai lattian osaan, laukaisee kahden ihmisten kosketus äänen. Fyysisen kosketuksen kautta syntyvä yhteys mahdollistaa ei-sanallisen vuorovaikutuksen, johon haluamme kannustaa kävijöitä. Elektronisten soitinten kohdalla tulee huomioida niiden käytettävyys ja turvallisuus, sekä tietotekniikka, jota tarvitaan niiden käyttämiseen.

Meille on tärkeää, että *Metsässä* kuuluu myös akustisten soitinten ääni. Akustisten soitinten reagointi kosketukseen, mahdollisuus tuntea ja nähdä äänen muodostuminen, on mielestämme ainutlaatuinen ja tärkeä kokemus. Akustiset soittimet ovat meille myös henkilökohtaisesti tärkeitä instrumentteja itseilmaisuun. Haluamme tarjota laajan kuulokuvan musiikkiin, mutta emme ole vielä päättäneet mitä soittimia ja millä tavalla tahdomme niitä installaatioon asettaa soitettavaksi. Installaatioissa on tärkeää ottaa huomioon, että tila jaetaan yhdessä muiden siellä olijoiden kanssa. Installaation ääniympäristöä muutetaan yhteisöllisesti. Näistä syistä on huomioitava kaikkien saatavilla olevien akustisten soitinten helppokäyttöisyys, kestävyys ja mahdolliseen äänenvoimakkuuteen ja viritykseen liittyvät haasteet installaatioissa. Musiikkipedagogien ollessa läsnä installaatioissa soittimisto voi olla moninaisempi ja sisältää herkempiä soittimia, joiden soittamiseksi tarvitaan opastusta.

Metsästä löytyy varsinaisten soitinten lisäksi paljon soittimena käytettäviä pintoja ja esineitä. Kun avaamme itsemme kuulemaan, musiikki on kaikkialla ympärillämme. Etsimällä soitettavia pintoja ja esineitä installaatioissa, voimme ruokkia uteliaisuutta etsiä ääniä myös kotipihalla tai metsäretkellä. Muutkin

esineet kuin varsinaiset valmiit instrumentit voivat toimia soittimina ja äänilähteinä musiikillisessa leikissä. Mitkä tahansa installaatioissa olevat irtoesineet voivat muodostua musiikillisesti tärkeiksi. Esimerkiksi kävyt, kivet ja kepit ovat sekä irtoesineleikkiin, että musiikilliseen leikkiin kannustavia esineitä, ja leikkijöillä on täysi vapaus käyttää niitä haluamallaan tavalla. Ihmiskeho on myös loputtomasti muuntuva instrumentti. Aiomme installaation puitteissa kokeilla erilaisia vaihtoehtoja, niin musiikkikasvatuksen vakiintunutta soittimistoa kuin muitakin soittimia osana kävijöiden installaatioon luomaa musiikkia. Installaation on tarkoitus tarjota mahdollisimman rikkaat ainekset ja välineet luovuuden tueksi, emmekä halua määritellä lopputulosta liikaa tiettyjen soitinten tai välineiden kautta. Valmistamme myös omia elektronisia ja akustisia soittimia installaatioon. Lisäksi tuotamme vierailijoiden tutkittavaksi pienen tietopaketin installaatioissa käytettävien musiikkikasvatuksen soitinkaanoniin kuuluvien soitinten historiasta.

6 Arviointia ja tulevaisuudensuunnitelmia

Opinnäytetyön jälkeen aiomme etsiä saavutettavan yleisötilan, johon *Metsä* on mahdollista rakentaa. Opinnäytetyössä tekemämme perusteellinen suunnittelutyö on installaation toteutuksen lisäksi hyödyksi myös apurahan hakemisessa. Installaation toteuttamisessa on paljon upeita mahdollisuuksia, mutta myös haasteita. Installaation rakentaminen vaatii myös muiden alojen ammattilaisten taitoja, joten tarvitsemme toisten apua ja osaamista *Metsän* toteuttamiseksi. Ääni- ja tekstiilitaiteen menetelmien sekä niihin liittyvien ideoidemme todeksi saattaminen tulee viemään aikaa. Installaation rakentaminen ja jatkosuunnittelu haastavat meitä tekemään moniammatillista yhteistyötä, jonka seurauksena osa ideoista saa myös uusia muotoja. Uuden suunnittelu, itsensä haastaminen sekä yhteistyö moniammatillisessa tiimissä innostavat meitä. Installaation rakentumisen prosessissa täytyy hyväksyä luonnostelu, yrityksen ja erehdyksen kautta oppiminen, sekä ottaa kokeilu ja leikki keskeisiksi työtavoiksi.

Installaation toteuttaminen käytännössä edellyttää mielestämme moniammatillisen tiimin kokoamista. Yhteistyötä voisi tehdä eri alojen taiteilijoiden, käsityöläisten ja taidepedagogiikan ammattilaisten kanssa, jotta näkökulma moniaistilliseen ja monitaiteiseen installaatioon olisi mahdollisimman laaja. Tarvitsemme myös lisää tietoa näyttelytekniikasta ja installaation mahdollisuuksista sekä sen turvallisesta kokoamisesta. Yhteistyössä yhtenä tärkeänä osapuolena on myös se taho, jonne installaatio tulevaisuudessa rakennetaan. Kaikki installaation suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvat ihmiset ja tahot tulevat osaltaan vaikuttamaan siihen millainen *Metsä* on. Jokaisen osallisuus on tärkein *Metsän* suunnittelua ja pedagogiikkaa ohjaava periaate ja se koskee myös moniammatillista yhteistyötä. Tahdomme toteuttaa yhteisen visiomme muiden kanssa ja olemme avoimia suunnitelmien muutoksille ja kehitymiselle: prosessin orgaanisuudelle ja yhteisön voimalle.

6.1 Osallisuutta mahdollistava tila

Metsän tärkeänä elementtinä toimii tila. Tila luo tunnelmaa, ohjaa mielikuvia, herättää tunteita ja parhaimmillaan innostaa tutkimaan ympäristöä eri aistein. Haastatteluissa nousi esiin lukuisia keinoja, joilla tila tai oppimisympäristö voi tukea osallisuuden kokemuksia. Tilan saavutettavuus ja esteettömyys nousivat tärkeinä esiin kaikissa haastatteluissa.

Tilan saavutettavuutta voidaan laajimmillaan tarkastella sijainnin kautta. Se ei toki ole yksiselitteinen asia, sillä esimerkiksi ”keskeinen sijainti” riippuu aina siitä, kenen kannalta asiaa tarkastellaan. Sijainnin saavutettavuus kytkeytyy myös taloudelliseen ja henkiseen saavutettavuuteen. Kaupunkiympäristössä kohteen ”keskeinen sijainti” voi toki taata useamman ihmisen pääsyn paikalle, mutta voi myös rajata ulkopuolelleen ihmisiä, jotka asuvat syrjäisemmillä alueilla, kun matkakustannukset kasvavat etäisyyden lisääntyessä, tai kun kohde sijaitsee itselle vieraassa kaupunginosassa.

Taloudellisen ja henkisen saavutettavuuden näkökulmasta myös teoksen maksuttomuus edistäisi saavutettavuutta useammille, mutta kuten Mirka Nokka

toi esille haastattelussa, pelkkä maksuttomuus ei vielä takaa taloudellista saavutettavuutta kaikille. On huomioitava myös paikalle pääsyn kustannukset, onko henkilöllä tarvittavia tietoja ja taitoja löytää paikalle, edellyttääkö osallistuminen tietynlaista pukeutumista tai käyttäytymistä? (Nokka 2022.) Täydellistä henkistä ja taloudellista saavutettavuutta tuskin voi koskaan saavuttaa, mutta näitä kysymyksiä on hyvä pohtia, mikäli toivoo mahdollisimman monen löytävän teoksen äärelle. *Metsä* on maksuton musiikkipedagoginen installaatio. Installaation rakentaminen moduuleista tekee kokonaisuudesta siirrettävän. *Metsän* voi kasata tilan vaatimusten mukaan eri muotoihin ja käytössä voi olla tilaan sopiva määrä moduuleita. Installaatio, jonka voi kasata erilaisiin tiloihin, ja joka on taloudellisesti kaikkien saavutettavissa purkaa sekä materiaalisia, että muita yhdenvertaisuuden esteitä (Savallampi & Mehta 2021; Albrecht 2021, 40).

Metsän kohdalla sijainnin saavutettavuutta pyritään miettimään kohderyhmän näkökulmasta tapauskohtaisesti. Siirrettävistä moduuleista koottavan installaation vieminen esimerkiksi varhaiskasvatusympäristöihin olisi mahdollista ja edesauttaisi näin saavutettavuutta varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten näkökulmasta. Helppo koottavuus ja siirrettävyys mahdollistaisi installaation viemisen ajan myötä moniin erilaisiin ympäristöihin, tiloihin ja tapahtumiin, jolloin se lisäisi saavutettavuutta useammalle ihmiselle. Maksuttomat, kaikille avoimet julkiset tilat, kuten kirjastot, kaupunkien ylläpitämät kulttuuri- ja lastenkulttuurikeskukset sekä erilaisten järjestöjen tilat olisivat lähtökohtaisesti hyviä paikkoja teoksen pystyttämiseksi.

Meillä ei ole käytettävissämme ennakkotietoa osallistujista musiikillisen leikin tukemiseen, sillä installaation kävijät ovat meille ennestään tuntemattomia. Ryhmän hyvin tunteva oma aikuinen esimerkiksi varhaiskasvatuksessa voi käyttää tietoaan lapsista musiikillisen leikin tukemiseen. (Nieuwmeijer ym. 2019, 861.) Installaation vieminen ja tarjoaminen myös muiden kasvattajien käyttöön lasten omissa tutuissa ympäristöissä voi lisätä mahdollisuuksia pitkäjänteisempään työskentelyyn ja vuorovaikutussuhteiden muodostumiseen lasten kanssa. Toisaalta ennakkotiedot voivat rajoittaa kasvattajan

käsityksiä siitä, mitä lapsi impulsseillaan tarkoittaa tai kaipaa. Uusi tilanne ilman ennakko-oletuksia tarjoaa mahdollisuuksia tasa-arvoisen suhteen rakentamiselle alusta alkaen. Myös ARXin taidekasvattajat kokivat lapsen kannalta joskus hyödylliseksi sen, ettei ohjaajalla ole hänestä ennakkokäsityksiä. Tällöin voi tulla ilmi taitoja ja ideoita (kuten osaako käyttää jotakin välinettä tai tekniikkaa), jotka tutumpi ihminen voisi huomaamattaan tulla torpanneeksi omien ennakkokäsitystensä pohjalta. (Tuovinen & Pulkka 2022.)

Installaation äänimaisema koostuu osittain ennalta äänitetystä materiaalista, kuten luonnon äänistä. Laadukkaita äänitteitä varten tarvitsemme laadukasta välineistöä, sekä ymmärrystä äänitystekniikasta. Haastatteluissa tuli esille, että moniaistillisessa installaatiossa haasteeksi muodostuu ääniesteettömyys. Täysin ääniesteetöntä installaatiosta ei voida tehdä, mutta muunneltavuus parantaa *Metsän* ääniesteettömyyttä. Kävijöille voidaan antaa mahdollisuuksia muokata äänimaisemaa, sen runsautta, äänenvoimakkuutta tai äänten sijoittelua tilassa. Äänisuunnittelijan konsultointi installaation äänimaisemaa rakentaessa sekä moduuleja sijoitellessa auttaa huomioimaan tilan ja äänilähteiden sijoittelun vaikutuksen kokonaisuuteen. *Metsä* tarvitsee riittävän ja laadukkaan äänentoistolaitteiston. Siirreltävyys erilaisiin tiloihin voi vaatia vaihtoehtoisten äänentoistolaitteiden hankkimista.

Pohdittavaksi jää se, miten viestimme selkeästi, rehellisesti ja saavutettavasti installaation sisällöstä, rajoituksista ja saavutettavuudesta. Käyttämämme viestintäkanavat ja kieli määrittelevät pitkälti kenelle viestintä on suunnattu ja keitä se saavuttaa. Haastatteluista nousi tärkeänä osana viestintää selkeys siinä, kenelle toiminta on milloinkin sopivaa. Vaikka tila ei ole jatkuvasti kaikille saavutettava, voidaan sinne järjestää erilaisia vierailuhetkiä, joissa jokaisessa otettaisiin huomioon erilaisia tarpeita. Tarpeista vierailun suhteen voisi kertoa myös anonyyminä digitaalisesti ja installaatiossa paikan päällä olevaan palaute- ja toivelaatikkoon terveisiä jättämällä.

Installaatio rakentuu mahdollisimman suurelta osin kierrätysmateriaaleista, jotta teoksen hiilijalanjälki olisi mahdollisimman pieni. Kierrätysmateriaalien

hankkimiseksi aiomme selvittää yhteistyökumppaneita ja hyödyntää esimerkiksi tekstiili- ja pakkausteollisuuden sekä oopperan ja teatterien puvustamoiden ylijäämämateriaaleja ja kierrätyskeskusten tarjontaa. Installaatiota edeltävien työpajojen puitteissa on myös mahdollista kerätä joitakin materiaaleja (esim. muovijätettä tekstiiliteosten täytteeksi) työpajojen kävijöiltä.

6.2 Työpajat

Metsä voisi rakentua osaksi ennakkoivissa työpajoissa, joissa kävijät pääsisivät valmistamaan osia installaatioon. Työpajoja voisi järjestää yhteistyössä eri toimijoiden, kuten kulttuurikeskusten, kirjastojen, vanhus- ja nuorisotyön, varhaiskasvatuksen tai neuvolan kanssa. Työpajojen toteuttaminen yhteistyössä varhaiskasvatus- ja koululaisryhmien kanssa voisi mahdollistaa esimerkiksi osana kuntien kulttuurikasvatussuunnitelmia.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat takaavat useissa kunnissa vuosittain jokaiselle ikäluokalle vaihtuvia taidesisältöjä, jotka voivat olla teatteri-, ja taidevierailujen lisäksi myös työpajatyöskentelyä varhaiskasvatyksiköissä ja kouluissa taidepedagogien johdolla (Kulttuurikeskus ARX 2023; Suomen Lastenkulttuurikeskusten liitto 2023).

Työpajoissa voidaan etsiä toimivia välineitä, materiaaleja ja antaa tilaa uusille ideoille installaation ja pedagogiikan kehittämiseksi. Työpajoissa eri ikäiset ihmiset pääsisivät tutustumaan tulevan installaation teemaan, mikrotason metsään, ja valmistamaan itse siihen tulevia osia erilaisin taide- ja käsityömenetelmin. Näin moduulit voisivat osittain valmistua yhteisötaiteellisesti. Installaatiota edeltävissä työpajoissa voitaisiin valmistaa ja testata myös jonkinlaisia soittimia tai installaation soivia osia. Myös ääni-, kuva-, ja videomateriaalia voidaan kerätä ennakoon työpajojen kautta.

Työpajoissa täytyy olla aito mahdollisuus luoda jotakin omanlaista tarjotuista materiaaleista ja tekniikoista, jotta lopputulos voi olla yhteinen. Tahdomme installaation kautta luoda yhdenvertaisia yhteistyön verkostoja, sekä kävijöiden että taitelijoiden välille. Installaation osittainen valmistaminen työpajoissa tekisi

Metsästä kollektiivisemmän tuotoksen. Työpajamuotoisessa työskentelyssä on loputtomasti sovellus- ja yhteistyömahdollisuuksia.

Musiikkikasvatuksen dekolonisaatioon tutustuessamme olemme pohtineet meitä jo opintojemme aikana askarruttanutta varhaisiän musiikkikasvatuksen soittimistoa ja sen käyttöä osana installaatiota. Opettajina meidän on tärkeää tiedostaa opetustamme ohjaavat ajatusmallit, jotka näkyvät esimerkiksi siinä mitä soittimia käytämme, mitä musiikkia ja millä tavoilla opetamme.

Länsimaisen musiikin kaanoniin kuulumattomat musiikkikulttuurit jäävät huomiotta myös suomalaisessa musiikkikasvatuksessa. (Albrecht 2021, 7.) Kuitenkin suomalaisen musiikkikasvatuksen kaanoniin kuuluvat soittimet, esimerkiksi monet perkussiot, ovat peräisin muista kuin länsimaisista musiikkikulttuureista. Soitinten historiaa ei ole riittävästi käsitelty osana musiikkikasvatuksen opintojamme, tietomme käytettävien soitinten historiasta perustuvat omaan tiedonhankintaamme. Musiikkikasvatus kolonisoit myös ylläpitämällä epätasaisia valtasuhteita luokassa tai mikäli oletamme, että vain joillakin musiikeilla on arvoa opetuksessa (Bradley 2012, 23).

Rumpupiirien syntyä ja musiikin opetuksen dekolonisaatiota käsittelevässä artikkelissaan Quintina Carter-Ényi, Aaron Carter-Ényi ja Kevin Nathaniel Hylton (2019) toteavat kulttuurisen omimisen ja essentialistisen väärinesittämisen tulleen osaksi korkeakoulujen musiikinopetusta mm. musiikkikasvatuksen ja musiikkiterapian koulutusohjelmien myötä (Carter-Ényi ym. 2019, 80) Artikkelissaan he kertovat tavoista purkaa essentialismia ja kulttuurista omimista musiikin korkeakouluopetuksessa. He kuvaavat kurssia, jonka aikana opiskelijat valmistavat itse lamellafonit (sormipianot) osana syvempää pedagogista prosessia, jossa käsitellään sekä lamellafonien, että niiden synnyttäneiden musiikkikulttuurien historiaa.

Installaatiossa tai sitä ennen olisi mahdollista järjestää myös työpajoja tai kursseja, joiden aikana voidaan tutustua installaatiossa käytettäviin musiikkikasvatuksen kaanoniin kuuluviin soittimiin. Työpajojen järjestäminen ja tiedon tuottaminen yhteistyössä eri musiikkikulttuureja hyvin tuntevien

muusikkojen tai pedagogien kanssa olisi mahdollisuus kartuttaa osaamista ja ottaa osaa suomalaisen musiikkipedagogiikan dekolonisaatioon. Mikäli ennakoivat työpajat kokoontuisivat riittävän monta kertaa, soitinrakennukseen sopivassa paikassa, voisi musiikkikulttuureihin ja soittimiin tutustumisen lisäksi myös valmistaa soittimia. Huomioimme taiteen ammattilaisten kanssa järjestettyjen työpajojen suunnittelussa myös sen, että representaatio voi olla dekolonisoivaa vain, jos valta ja työstä saatava hyöty on aidosti jaettua.

6.3 Installaation pedagogiikan kehittäminen

Installaation suunnittelussa isona osana on ollut tiedonkeruu, pedagogiikasta lukeminen, sen pohtiminen sekä oman pedagogisen ajattelun kehittäminen. Pedagoginen suunnittelu vaatii paljon taustatyötä ja itsensä ”kasvattamista” ja kouluttamista, jotta ylipäättään saa käsityksen siitä mitä kaikkea tulisi ottaa huomioon, ja että löytää ja tunnistaa ne osa-alueet, joista ei vielä tiedä tarpeeksi.

Olemme osa yhteiskuntaa, jossa on monitasoista rakenteellista syrjintää. *Metsässä* haluamme luoda tilan, joka tukee jokaisen mahdollisuutta osallisuuteen. Tämän teemme suunnittelemalla installaation yhdenvertaisuus edellä, sekä aktiivisesti osallistumalla normien purkamiseen installaatioissa. Haastatteluista ja musiikkipedagogiikan kirjallisuudesta olemme saaneet paljon arvokasta tietoa käytännön tavoista toteuttaa yhdenvertaisuutta tukevia toimintaympäristöjä ja pedagogiikkaa. Euroopan komission rasismin torjunnan koordinaattori Michaela Moua kertoo, että antirasistista työtä pitäisi tehdä lisäämällä osallisuutta ja moninaisuutta yhteiskunnan rakenteissa (Politi 2021) Nostamalla osallisuuden musiikkipedagogiikan keskiöön installaatioissa sekä tunnistamalla ja purkamalla installaatioon vaikuttavia rasisistisia rakenteita, otamme askeleita kohti antirasistista eli rasisminvastaista musiikkipedagogiikkaa. (Mkwesha & Huber 2021).

Musiikillinen leikki on *Metsän* keskeinen pedagoginen työtap.

Haastattelemamme musiikkipedagogi Sophie Fox on ollut mukana SALTMusic

(Speech and Language Therapy-Music Practice) -hankkeessa, jossa tutkittiin musiikkikasvatuksen vaikutuksia lapsiin, joilla oli haasteita kielellisessä kehityksessä sekä kehitettiin musiikillisen leikin työtapoja. Hankkeen lähestymistapa musiikilliseen leikkiin perustuu ajatukselle, jossa niin lapset kuin aikuisetkin ovat päteviä, luovia ja sosiaalisia. Lähestymistavassa hyödynnetään vuosien saatossa kehitettyä taiteellista toimintaa, johon kuuluu mm. vapaa leikki immerssiivisessä musiikillisessa tilassa, lasten kiinnostuksenkohteisiin perustuva improvisatorinen työskentely, nauru ja hauskuus. Vuorovaikutus leikkitilanteissa perustuu puhe- ja kieliterapeuttiselle työskentelylle, jossa pyritään antamaan tilaa lasten impulsseille havainnoimalla, odottamalla ja kuuntelemalla. Intensiivisen vuorovaikutuksen periaatteita noudattaen myös pyritään näkemään lasten tekemiä ”tarjouksia” vuorovaikutukseen, kopioimaan ja vaalimaan niitä. (Arculus & Pitt 2018, 27.)

SALTMusic -hankkeessa nousi myös esiin kommunikaatiokeinoja, joiden havaittiin olevan viestejä lasten halukkuudesta leikkiin ja vuorovaikutukseen. Tällaisia oli mm. lasten tuottama ilmaisullinen liike, nauru, vokalisoidut äänet, ja lapsista nousevat vuorovaikutukselliset impulssit ja huomion osoittaminen ja vastaanottaminen leikkitilanteessa. (Arculus & Pitt 2018, 41.) Taiteilija-pedagogikollektiivit, kuten Magic Acorns (Magic Acorns 2023) ja Makers of imaginary works (Makers of imaginary works 2023) toteuttavat tiloja ja tapahtumia, jotka perustuvat musiikilliselle leikille immerssiivisissä ympäristöissä. Magic Acorns järjestää kasvattajille ja taiteilijoille myös koulutuksia, joista voi saada lisää työkaluja musiikillisen leikin mahdollistamiseen installaatioissa. Haluamme jatkossa perehtyä tarkemmin musiikillisen leikin työtapoihin hyödyntääksemme niitä installaatioissa. *Metsää* suunnitellessa taiteellisen työskentelymme pohjana on SALTMusic-hankkeen tavoin ollut kiinnostuksen kohteisiimme perustuva improvisatorinen työskentely ja hauskuus. Installaation rakennusprosessin aikana aiomme myös lisäkouluttautua ja harjoitella lisää musiikillisen leikin mahdollistamista ja jatkaa hyväksi kokemaamme lähestymistapaa taiteellisen työskentelyyn.

Tulevaisuudessa *Metsälle* luodaan myös omat turvallisemman tilan periaatteet, jotka luovat yhteiset säännöt sille, miten installaatioissa voi käyttäytyä toisia huomioon ottavasti. Koska installaatioissa voi vieraila myös omatoimisesti, turvallisemman tilan periaatteiden tulee olla esillä installaatioissa. Periaatteiden tulee olla esillä erilaisille kävijöille saavutettavassa muodossa, myös kuvien avulla. Luomme myös käytännön siitä keneltä voi pyytää apua tarvittaessa. Turvallisemman tilan periaatteet sanoittavat kävijöille installaation taustalla vaikuttavia arvoja, ja niiden vaikutuksia vuorovaikutukseen ja toimintaan installaation puitteissa. Turvallisemman tilan periaatteissa tuodaan esille muun muassa, että tila on syrjinnästä vapaa, kaikkia kunnioittava ja yhdenvertaisuuteen perustuva. Turvallisemman tilan periaatteet tarjoavat selkeää tietoa yhteisistä pelisäännöistä, ja siten tukevat niihin sitoutumista. Vammattomuuteen ja erilaisiin kehoihin liittyvien normien purkamista lähestymme sekä saavutettavien käytäntöjen sekä suostumuksen periaatteen kautta. Suostumuksen kysyminen toisilta sekä oman ja muiden kehojen koskemattomuus ja kommentoimattomuus ovat osa *Metsän* turvallisemman tilan periaatteita.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi on ollut vaiherikas ja opettavainen. Se on tuonut tietoomme kiinnostavia pedagogisia ajatuksia, auttanut kehittymään pedagogina sekä tuonut halun kehittää musiikkipedagogiikkaa. Opinnäytetyötä kirjoittaessa osallisuutta mahdollistavat tärkeät arvot ja tavoitteet: saavutettavuus, inklusio ja yhdenvertaisuus ovat muuttuneet meille ammatillisesti merkittävämmiksi. Tutkiessamme musiikkipedagogiikkaa näistä näkökulmista käsin tutustuimme myös teorioihin, jotka eivät nousseet esille aiemmin opintojen aikana. Monet kriittisen pedagogiikan suuntauksat, normikriittinen pedagogiikka, transformatiivinen (uudistava) pedagogiikka, bell hooksin kirjoitukset opettamisesta sekä musiikkikasvatuksen dekolonisaatio tarjosivat meille työkaluja pedagogiseen pohdintaan. Rakenteellisen syrjinnän ja opettajan luokkahuoneessa käyttämän vallan purkaminen olivat ja ovat edelleen meille

tärkeitä päämääriä. Taide on yhdenvertaisuuden edistämiseksi välttämätön, vapauttava luovuuden tila. (Love 2019, 100–101.)

Tulevaisuuden suomalaista musiikkipedagogiikkaa visioivista tekstilähteistä piirtyy usein kuva ideaalitalanteesta, jossa musiikkipedagogiikasta pääsevät nauttimaan kaikki, lähtökohdistaan riippumatta. Musiikin hyvinvointivaikutukset tunnustetaan laajasti yhteiskunnassa, ja niitä pyritään hyödyntämään ja tuomaan osaksi ihmisten arkea elämänsä alusta loppuun saakka. Musiikkikasvatuksessa opetusta suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan jokaisen oppilaan omista lähtökohdista käsin. Kaikkia oppilaita tuetaan, kannustetaan ja kunnioitetaan. Musiikkioppilaitokset ottavat osaltaan vastuun sosiaalisesti kestävästä tulevaisuuden kehittämisestä. Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja inklusio juurtuvat osaksi kaikkea toimintaa, eikä kukaan jää syrjään. (López-Íñiguez 2017; Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017; Musiikkikoulutuksen Visio 2030 2021; Laes ym. 2020.) Ideaalitalanne on vielä kaukana. Taideyliopiston keväällä 2021 järjestämässä keskustelutilaisuudessa kulttuurituottaja Ceyda Berk-Söderblom totesi, etteivät monikulttuuriset lapset ja aikuiset ole tällä hetkellä edustettuna taide- ja kulttuurilaitoksissa (Berk-Söderblom 2021). Sosiaalisen ja kulttuurisen representaation epätasapaino on näkyvillä musiikin koulutuksessa myös muissa Pohjoismaissa, kuten Norjassa (Hovde 2021, 269). Musiikkipedagogiikan tulevaisuuden tavoitteita kuten: ”Mahdollisuus musiikin oppimiseen on jokaisen perusoikeus varhaislapsuudesta lähtien” (Musiikkikoulutuksen Visio 2030 2021, 22), voidaan edistää mahdollistamalla yhdenvertaista pedagogiikkaa ja kuvittelemalla uusia pedagogisia ympäristöjä.

Musiikkikasvatuksen apulaisprofessori Juliet Hess toteaa mielikuvituksen olevan keskeistä niille pedagogisille suuntauksille, jotka voivat tarjota ratkaisujen avaimia maailmanlaajuisiin kriiseihin, kuten ilmastokriisiin ja rakenteelliseen rasismiin. (Hess 2021, 272). Journalisti Hanna Nikkasen mukaan ilmastonmuutos on muutakin kuin luonnontieteellinen ilmiö; se on kulttuurin ja mielikuvituksen kriisi (Santaoja 2018, 112–113). Hess kertoo meidän tarvitsevan optimismia ja mielikuvitusta voidaksemme saavuttaa

toisenlaisen tulevaisuuden ja musiikin voivan auttaa tällaista kuvittelua (Hess 2021). Taiteen avulla ihmiset luovat yhteyden tulevaan ja siihen mitä on menetetty (Love 2019, 100–101). Optimismin on kuitenkin pohjauttava kritiikkiin ja kritiikin rakkauteen. (Hess 2021, 275–276). Käymämme kriittiset keskustelut musiikkikasvatuksesta syntyivät rakkaudestamme pedagogiikkaa ja musiikkia kohtaan. Leikin kautta luomme *Metsään* mielikuvittelun tilan, joka mahdollistaa uusien ajatusten syntyä. *Metsässä* kaikkien osallistujien mielikuvituksella on rooli sekä installaation luomisessa, että siellä tapahtuvassa musiikillisessa leikissä.

Musiikillisen leikin käsitteeseen tutustuminen opinnäytetyöprosessin aikana oli meille merkittävää. Siinä olennaista on prosessiin keskittyminen valmiin lopputuloksen sijaan - se on tärkeä osa luovuutta ja leikkiä, ja antaa tilaa mielikuvitukselle. Musiikillisen leikin kuvauksista löysimme kaipaamiamme musiikkipedagogiikan elementtejä. Siinä vapaus, improvisaatio, vallan jakaminen, yhdenvertaisuus ja osallisuuden mahdollistaminen nivoutuvat luontevasti yhteen. Musiikillisen leikin tutkimuksella ja harjoittamisella voisi mielestämme olla paljon enemmän tilaa musiikkipedagogien koulutuksessa Suomessa. Opinnoissamme on korostettu Laura Huhtinen-Hildénin ja Jessica Pittin (2018) kuvauksiin pohjautuvaa pedagogista sensitiivisyyttä ja opettajan roolia kanssakulkijana oppimistilanteessa (Huhtinen-Hildén & Pitt 2018, 6). Musiikilliseen leikkiin perehdyttyämme myös nämä kuvaukset aukeavat uudella tavalla. Tavat, joilla olemme nähneet musiikkikasvatusta järjestettävän esimerkiksi taiteen perusopetuksen puitteissa, eivät mielestämme aina mahdollista musiikillista leikkiä, opettajan ja oppijoiden tasavertaista kohtaamista ja saavutettavaa pedagogiikkaa. Opetussuunnitelmia voidaan helposti tulkita perinteen ja normien värittäminä, niin, ettei edes nähdä mahdollisuutta toimia toisin. Oletukset siitä, keille opetus on järjestetty vaikuttavat oleellisesti siihen, millaista toimintaa ja vuorovaikutusta varten toimintaympäristö rakennetaan. Jotta ovet todella ovat avoinna kelle tahansa, on ympäristö ja pedagogiikka järjestettävä saavutettavaksi.

Opinnäytetyön aikana installaation suunnitelma kehittyi keräämämme tiedon pohjalta. Oivalsimme, että ympäristön muunneltavuus on keskeistä osallisuuden ja saavutettavuuden mahdollistamiselle ja pohdimme konkreettisia keinoja niiden toteuttamiseksi. Tämä vaati installaation eri osa-alueiden ja omien ennakkooajatustemme kriittistäkin uudelleenarviointia. Löysimme itsellemme läheiseltä tuntuja toimintatapoja ja esimerkkejä mielenkiintoisista projekteista. Muokkasimme ja hioimme *Metsän* suunnitelmaa vastaamaan opinnäytetyön prosessin aikana kasvanutta ymmärrystämme osallisuudesta, saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Myös *Metsää* käsittelevän opinnäytetyön nimi on muokkautunut pitkän prosessin aikana eri muotoon kuin se oli tutkimusselostetta ja suostumuslomakkeita haastateltaville lähetettäessä.

Haasteita opinnäytetyöprosessille asetti koronapandemia, joka muutti suunnitelmiamme useaan kertaan. Pandemiasta johtuneiden rajoitusten ennakoimattomuuden vuoksi oli vaikea suunnitella installatio, jonka voisi varmasti toteuttaa. Siksi päädyimme lopulta luopumaan käytännön kokeiluista ja syventymään aiheeseen kirjallisuuden ja haastattelujen kautta. Haastattelujen teko osoittautui todella inspiroivaksi ja synnytti innostuneita keskusteluja ammatti-identiteetistä, yhteiskunnan arvoista ja niiden vaikutuksesta musiikkikasvatukseen rakenteisiin, aina käytännön toiminnan tasolle asti. Saimme ammattilaisten haastatteluista niin paljon uutta mietittävää, että ajattelimme eri aiheista ammattilaisten kanssa käytävän keskustelun innostavan muitakin musiikkipedagogeja ja pohdimme podcast-sarjan tekoa.

Yhteistyömme opinnäytetyöprosessissa on ollut erittäin hedelmällistä, innostavaa ja auttanut jaksamaan pitkäksi venyneen projektin läpi. Olemme toimineet opinnäytetyön eri vaiheissa toistemme kannustajina ja myös vertaistukena arjen pyönteissä. Olemme löytäneet yhteisen uuden suunnan myös vastoinkäymisiä kohdatessa. Meidän on ollut helppo keskustella työhön liittyvistä aiheista ja vastuunjaosta. Installaation ja opinnäytetyön suunnittelu on edennyt aina toinen toistamme innostaen ja toistemme ideoita edelleen kehittäen. Seuraavaksi tähtäämme kohti *Metsän* käytännön toteutusta. Selvitämme rahoitusta ja yhteistyökumppaneita installaation mahdollistamiseksi.

Työn edetessä visiomme *Metsästä* on kirkastunut ja haluamme jatkaa projektin parissa opinnäytetyön ja opinnoista valmistumisen jälkeen.

Tarvitaan aktiivista yhdenvertaisuuden edistämistä, ennakoluulotonta kokeilua ja uudenlaisia musiikkikasvatuksen muotoja, paikkoja ja työtapoja, jotta musiikkipedagogit voivat olla rakentamassa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä taiteen keinoin. *Metsän* suunnittelu on edennyt yhteisestä luovuudesta iloiten ja innostuen. Osallisuuden nostaminen keskeiseksi tavoitteeksi *Metsässä* tekee tilaa uusille toimintatavoille sekä mahdollistaa saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden tavoittelun. Kasvattajan tehtävä on olla herkkänä tukemaan jokaisen kuulumista yhteisöön ja mahdollistaa jokaisen äänen kuuluminen. (Opetushallitus & Kataja 2018). Installaatioissa yhdenvertainen osallisuus voi toteutua jaettujen arvojen ohjatessa suunnittelua ja toimintaa. Ymmärryksen lisääminen musiikkipedagogiikkaan vaikuttavista syrjivistä rakenteista, ihmisten moninaisuudesta ja tuen tarpeista antavat meille tärkeää tietoa, jonka varaan rakentaa yhteisöllistä osallisuutta. Johanna Olli (2022) muistutti haastattelussa siitä, että lapsella on kansainvälisissä sopimuksissa ja lainsäädännössä säädetty oikeus osallisuuteen, mutta lapsen osallisuuden mahdollistaminen ei ole vain velvollisuus, se on myös ilo.

Lähteet

- Albrecht, Farida. 2020. "Kohti antirasistista musiikkikasvatusta: Ajatuksia kohtaamisen mahdollistamisesta." Opinnäytetyö, Metropolia Ammattikorkeakoulu.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/500210/Albrecht_Farida.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Aminkeng A. Alemanji. 2021. "Kohti rasisminvastaista pedagogiikkaa." Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta*, toimittajat Suvi Keskinen, Minna Seikkula ja Faith Mkwesha, 205–220. Gaudeamus.
- Arculus, Charlotte ja Jessica Pitt. 2018. "SALTMusic Research Report." <https://researchonline.rcm.ac.uk/id/eprint/334/1/SaltMusic-Research-Report.pdf>
- Attas, Robin. 2019. "Strategies for Settler Decolonization: Decolonial Pedagogies in a Popular Music Analysis Course." *Canadian Journal of Higher Education / Revue canadienne d'enseignement supérieur*, 49 (1): 125–139.
<https://www.erudit.org/en/journals/cjhe/2019-v49-n1-cjhe04663/1060827ar.pdf>
- Attas, Robin ja Margaret E. Walker. 2019. "Exploring Decolonization, Music, and Pedagogy: Editorial." *Intersections*, 39 (1): 3–20.
<https://doi.org/10.7202/1075339ar>
- Berk-Söderblom, Ceyda. 2021. "Taidepiste. Classical music and diversity - is everyone welcome?" Paneelikeskustelu. Taideyliopisto. 1.3.2021. Youtube-video. Kesto 1.33.45. <https://www.youtube.com/watch?v=AnImjpA-zRM>
- Bradley, Deborah. 2012. "Good for What, Good for Who?: Decolonizing Music Education Philosophies." Teoksessa *The Oxford Handbook of Philosophy in Music Education*, toimittajat Wayne Bowman ja Ana Lucía Frega, 408–433. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195394733.013.0022>
- Burghardt, Gordon M. 2012. "Defining and Recognizing Play." Teoksessa *The Oxford Handbook of the Development of Play*, toimittajat Peter Nathan ja Anthony D. Pellegrini, 10–18. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195393002.013.0002>
- Carter-Ényì, Quintina, Aaron Carter-Ényì ja Kevin N. Hylton. 2019. "How We Got into Drum Circles, and How to Get Out: De-Essentializing African Music." *Intersections*, 39 (1): 73–92. <https://doi.org/10.7202/1075343ar>
- Clarke, Aaron. 2022. "Songs of school abolition" *Curriculum Inquiry*, 52 (2): 108–128. <https://doi.org/10.1080/03626784.2022.2041980>
- DALL-E. 2022. Tekoälyohjema. Verkkosivu. <https://openai.com/dall-e-2/>

Daly, Lisa ja Miriam Beloglovsky. 2014. *Loose Parts: Inspiring Play in Young Children*. Redleaf Press. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/metropolia-ebooks/detail.action?docID=1725438>.

Danniels, Erica ja Angela Pyle. 2018. "Defining Play-based Learning." *Encyclopedia on Early Childhood Development*. OISE University of Toronto. <https://www.child-encyclopedia.com/pdf/expert/play-based-learning/according-experts/defining-play-based-learning>

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8566224>

Euroopan komissio. 2020. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025. 18.9.2020. https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-2025_fi.pdf

Euroopan unionin perusoikeusvirasto. 2018. Second European Union minorities and discrimination survey. Being Black in the EU. 2.1. Harrasment and violence motivated by racism.: 13-29. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-being-black-in-the-eu_en.pdf

Fox, Sophie. Asiantuntijahaastattelu. 22.6.2022.

Hannuksela, Riina. Asiantuntijahaastattelu. 13.5.2022.

Hargraves Vicki. 2020. "Materials for play: Why open-ended loose parts are important." *The education hub*. <https://theeducationhub.org.nz/materials-for-play-why-open-ended-loose-parts-are-important/>

Haverinen, Risto, Kirsikka Mattila, Aleksi Neuvonen, Rinna Saramäki ja Otso Sillanaukee. 2021. "Muutoksen tuulia." Teoksessa *Ihminen osana elonkirjoa. Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella*, toimittajat Haverinen Risto, Mattila Kirsikka, Neuvonen Aleksi, Saramäki Rinna, Sillanaukee Otso, 12–50. Sitra. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf>

Hess Juliet 2021. "Musicking a different possible future: the role of music in imagination." *Music Education Research* 23 (2): 270-285. <https://doi.org/10.1080/14613808.2021.1893679>

Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hjerpe, Linnéa. 2022. "Kunskapskriser och stärkande processer. En studie av musikpedagogiska praktiker från ett normkritiskt perspektiv." Opinnäytetyö. Novia Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/753798/Hjerpe_Linnéa.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hoegaerts, Josephine, Elizabeth Peterson, Tuire Liimatainen ja Laura Hekanaho. 2022. "Finnishness, Whiteness and Coloniality. An Introduction." Teoksessa *Finnishness, Whiteness and Coloniality*, toimittajat Hoegaerts, Josephine, Elizabeth Peterson, Tuire Liimatainen ja Laura Hekanaho, 1-16. Helsinki University Press. <https://doi.org/10.33134/HUP-17>

hooks, bell. 2007. *Vapauttava kasvatust.* Suomentanut Jyrki Vainonen, Marjo Vuorikoski ja Hilikka Rekola. Helsinki: Kansanvalistusseura.

hooks, bell. 2004. *Teaching Community. A pedagogy of hope.* Routledge.

Hovde, Sunniva S. 2021. "Experiences and Perceptions of Multiculturality, Diversity, Whiteness and White Privilege in Music Teacher Education in Mid-Norway – Contributions to Excluding Structures." *Higher Education as Context for Music Pedagogy Research*, 2: 269–296. Cappelen Damm Akademisk/NOASP. <https://hdl.handle.net/11250/2985169>

Huhtinen-Hildén, Laura ja Anna-Maria Isola. 2020. "Systemaattisista havainnoista vaikutusten todentamiseen: Havainnointimalli luovaan ryhmätoimintaan." *Tutkimuksesta tiiviisti* 37/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140839/URN_ISBN_978-952-343-601-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Huhtinen-Hildén, Laura ja Jessica Pitt. 2018. *Taking a Learner-Centred Approach to Music Education: Pedagogical Pathways.* Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315526539>

Isola, Anna-Maria, Heidi Kaartinen, Lars Leeman, Raija Lääperi, Taina Schneider, Salla Valtari ja Anna Keto-Tokoi. 2017. *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa.* Työpaperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Jaskari, Onni. 2020. "Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle." *Pro gradu – tutkielma*, Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202011114448>

Jaskari, Onni ja Anna Keski-Rahkonen. 2021. "Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle." *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 137 (17) :1781–8. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16384>

Juutinen Jaana, Marina Lundkvist, Jukka Marjanen, Arttu Mykkänen, Maarit Raitala, Mari-Jatta Rissanen, Inkeri Ruokonen, Tuomas Sarkkinen ja Anna Siippainen. 2021. "Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa." *Julkaisut* 9:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/05/KARVI_9_2021.pdf

Keskinen, Suvi. 2021. "Kolonialismin ja rasismin historiaa Suomesta käsin." Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta* toimittajat Faith Mkwesha, Suvi Keskinen ja Minna Seikkula, 69–84. Gaudeamus.

Keskinen, Suvi, Faith Mkwesha ja Minna Seikkula. 2021. "Teoreettisen keskustelun avaimet – Rasismi, valkoisuus ja koloniaalisuuden purkaminen." Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta* toimittajat Faith Mkwesha, Suvi Keskinen ja Minna Seikkula, 45–68. Gaudeamus.

Kiasma. "Nykytaiteen sanasto." Luettu 19.11.2022. <https://kiasma.fi/nykytaiteen-sanasto/>

Knuuti, Karoliina. 2020. "Rasismi on arkipäivää myös Euroopassa." *Maailman kuvalehti*. 30.11.2020. <https://maailmankuvalehti.fi/2020/5/lyhyet/rasismi-on-arkipaivaa-myo-euroopassa/>

Kultavirta, Annika ja Päivi Marjanen, toim. 2020. *Puhun itse puolestani - Lapsen subjektiivisen hyvinvointitiedon merkitys*. Laurea-julkaisut 158. Laurea Ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-604-4>

Kulttuurikeskus ARX 2023. "Kulttuuripolku." Luettu 5.4.2023. <https://www.kulttuurikeskusarx.fi/kulttuuripolku/>

Kuokkanen, Rauna. 2018. "Suomellakin on oma kolonisointihistoriansa – Saamenmaan kolonialismi on asuttajakolonialismia." *Faktalávvu*. 8.2.2018 <https://faktalavvu.net/2018/02/08/suomellakin-on-oma-kolonisointihistoriansa-saamenmaan-kolonialismi-on-asuttajakolonialismia/>

Kuokkanen, Rauna 2019. "Jälkisanat." Teoksessa *Vastatuuleen*. toimittajat Kukka Rantanen ja Jaana Kanninen, 360. J. Kustantamo SS.

Kuokkanen, Rauna 2022. "All I See Is White. The Colonial Problem in Finland." Teoksessa *Finnishness, Whiteness and Coloniality* toimittajat Hoegaerts, Josephine, Elizabeth Peterson, Tuire Liimatainen ja Laura Hekanaho, 291-314. Helsinki University Press. <https://doi.org/10.33134/HUP-17-12>

Känkänen, Päivi. 2013. "Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia." Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4>

Laes, Tuulikki, Heidi Westerlund, Lauri Väkevä ja Marja-Leena Juntunen. 2020. "Suomalaisen musiikkioppilaitosjärjestelmän tehtävä nyky-yhteiskunnassa. Ehdotelma systeemiseksi muutokseksi." *Musiikki*, 48 (2): 5–25. <https://musiikki.journal.fi/article/view/97108>

Leppänen, Taru ja Helena Saarikoski. 2008. "Ajankohtaista: Sukupuolten tuottaminen lasten kulttuureissa. Projektikuvaus." *Elore*, 15–1/2008. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. <https://journal.fi/elore/article/view/78714/39614?acceptCookies=1>

Linnovaara, Milo. 2022. "Yhdenvertaisempi musiikkiopisto: musiikkipedagogin intersektionaalinen työote." Seminaarityö. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7537/Seminaarityö_Milo_Linnovaara_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y

López-Íñiguez, Guadalupe. 2017. "Työkalupakki soitonopettajalle – Kostruktivistisen soitonopetuksen edistäminen pedagogisen tasa-arvoisuuden mekanismina." ArtsEqual. <https://www.artsequal.fi/documents/14230/0/artsequal+-+2017+-+toolkit+-+lopez+-+suomi+2017+11+06.pdf/0c04becc-b1d8-4765-9d9f-09567cc21e9a>

Love, Bettina L. 2019. *We want to do more than survive. Abolitionist teaching and the pursuit of educational freedom*. Beacon Press books.

Lugones, M. 2016. "The Coloniality of Gender." Teoksessa *The Palgrave Handbook of Gender and Development*, toimittajat Harcourt, 13-33. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-137-38273-3_2

Magic Acorns. Luettu 4.4.2023. (<https://www.magicacorns.co.uk>)

Makers of imaginary works. Luettu 4.4.2023. (<https://makersofimaginaryworlds.co.uk>)

Mkwesha, Faith ja Sasha Huber. 2021. "Representaatioiden uudelleenarviointia - rasisminvastaisuus ja taideaktivismi dekoloniaalista näkökulmasta." Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta* toimittajat Faith Mkwesha, Suvi Keskinen ja Minna Seikkula, 225–243. Gaudeamus.

Moua, Michaela. 2019. "'Ahdistusta, masennusta ja itsesyytöstä' – rasismien kokeminen voi aiheuttaa vakavia mielenterveysongelmia, sanoo terapeutti Michaela Moua." Haastattelu Rosa Kettumäki. Yle Uutiset. 2. heinäkuuta 2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10859180>

Musiikkikoulutuksen Visio 2030. 2021. https://musiikkikoulutuksenvisio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Visio-2030_raportti.pdf

Mäkinen, Katariina. 2020. "Koronakriisi, lapsuuden instituutit ja luokka." *Tiede & edistys -lehti*. 3/2020 *Pandemia I*: 276-281. Tutkijaliitto. <https://tiedejaedistys.journal.fi/article/view/109670/64458>

Nieuwmeijer, Christiane, Nigel Marshall ja Bert van Oers. 2019. "Dutch early years classroom teachers facilitating and guiding musical play: problems and opportunities." *European Early Childhood Education Research Journal*, 27 (6): 860-871. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2019.1678926>

Nokka, Mirka. Asiantuntijahaastattelu. 9.5.2022.

Näkkäläjärvi-Länsman, Anna. 2023. "Ystäväkirja: Anna Näkkäläjärvi-Länsman." Haastattelu. Uniarts – Taideyliopisto. 1. maaliskuuta 2023. Verkkosivu. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/haastattelut/ystavakirja-anna-nakkalajarvi-lansman/>

Oberhofer, Caitlin. 2020. "Decolonization and Indigenization in Music Education." *The Canadian Music Educator; Edmonton* 62 (1): 48-53.

<https://www.proquest.com/scholarly-journals/decolonization-indigenization-music-education/docview/2486551749/se-2>

Olli, Johanna. 2019. "Pienten tai muuten kuin sanoilla kommunikoivien lasten oma suostumus eli hyväksyntä havainnointi- tai videointitutkimukseen osallistumiseen." Teoksessa *Tutkimuseettisesta sääntelystä elettyyn kohtaamiseen Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*, toimittajat Nina Rutanen ja Kaisa Vehkalahti, 105–121. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 263.

<https://research.utu.fi/converis/portal/detail/Publication/44416310>

Olli, Johanna. Asiantuntijahaastattelu. 23.3.2022.

Opetushallitus & Elina Kataja. 2018. *Osallisuus varhaiskasvatuksessa*.

Videosarja. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Partinen, Eevert. 2021. "Painopeitto voi helpottaa nukahtamista." Tietopaketti. Terveystalo. Luettu 11.4.2022.

<https://www.terveystalo.com/fi/tietopaketit/painopeitto#Mikä%20on%20painopeitto%20ja%20mihin%20sitä%20käytetään?>

Politi, Alberto. 2021. "Michaela Moua inhoaa kysymyksiä rasistisesta kohtelusta – Entinen huippukoripalloilija kertoo, mistä rasismien kitkentä pitää oikeasti aloittaa." *Opetushallitus*, 27.10.2021.

<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/michaela-moua-inhoaa-kysymyksiä-rasistisesta-kohtelusta-entinen-huippukoripalloilija-1>

Pulkka, Sarina ja Auni Tuovinen. 2022. Asiantuntijahaastattelu. 22.4.2022.

Rask, Shadia. 2018. "Moninaisuus ja terveys väestössä: havaintoja venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisesta väestöstä Suomessa" Väitöskirja. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-4169-9>

Saarikoski, Atlas, Solja Kovero ja Seta. 2013. *Älä olet! - Normit nurin. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä*. Seta. <https://ihmisoikeudet.net/wp-content/uploads/2015/11/AlaOletaNormitnurin-1.pdf>

Santaoja, Minna. 2018. "Ilmastoahdistuksesta toimintaan – mahdollisten tulevaisuuksien jäljillä." *Alue Ja Ympäristö*, 47 (1): 112–116.

<https://doi.org/10.30663/ay.69980>

Savallampi, Marianne & Ali A. Mehta. 2021. "Museum of impossible forms ja antirasistisen kulttuurituotannon haasteet." Teoksessa *Rasismi, valta ja vastarinta* toimittajat Faith Mkwesha, Suvi Keskinen ja Minna Seikkula, 221–224. Gaudeamus.

Seta (a). "Aidosti Avoin harrastuskampanja & tarkistuslista sateenkaarinuorten huomioimista varten harrastustoiminnassa." Luettu 23.3.2023.

<https://nuoret.seta.fi/nuorisotoimikunta/aidostiavoin/>

Seta (b). "Itsemäärittely ja normit." Luettu 23.3.2023.

<https://nuoret.seta.fi/nuorille/itsemaarittely-ja-normit/>

Siirilä, Jani, Arto O. Salonen, Erkkä Laininen, Tytti Pantsar ja Jukka Tikkanen. 2019. "Transformatiivinen oppiminen antroposeenin ajassa."

Ammattikasvatuksen Aikakauskirja, 20 (5): 39–56.

<https://journal.fi/akakk/article/view/84520>

Suomen Lastenkulttuurikeskusten liitto. 2023. "Kulttuurikasvatussuunnitelma."

<https://lastenkulttuuri.fi/lastenkulttuuri/kulttuurikasvatussuunnitelma/>

Suomen Musiikkioppilaitosten liitto. 2021. "Suomen Musiikkioppilaitosten liiton jäsenkysely 2021." <http://www.musicedu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ja%CC%88senkysely2022-Naantali.pdf>

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taitteen_perusopetukseen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. "Yhdenvertaisuus ja syrjintä sateenkaarilasten ja -nuorten elämässä." Viimeksi muokattu 23.1.2023.

<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tietopaketti-sateenkaarilapsista-ja-nuorista-ammattilaiselle/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta-sateenkaarilasten-ja-nuorten-elamassa>

Tieteen termipankki. 2022. "Selkokielen tutkimus:saavutettavuus." Luettu 19.10.2022.

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Selkokielen_tutkimus:saavutettavuus

Tulensalo, Hanna, Reetta Kalliomeri ja Janica Laimio, toim. 2021. Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Pelastakaa lapset ry. <https://pelastakaaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/20140644/kohti-lapsen-nakoista-osallisuutta-kirja.pdf>

Tuntu. 2020. Youtube videot. <https://www.youtube.com/@tuntu9622/videos>

Tuovila, Annu. 2003. "Mä soitan ihan omasta ilosta": pitkäaikainen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta."

Väitöskirja. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:952-9658-95-8>

Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Liitteet

Tiedote tutkimuksesta

Musiikkia kaikille – osallisuutta etsimässä

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan osallisuuden käsitettä, sekä sen merkityksiä ja mahdollisuuksia varhaisiän musiikkikasvatuksessa ja taiteen soveltavassa käytössä.

Musiikkipedagogi (AMK) opinnäytetyössämme tutkimme aihetta varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön näkökulmasta, ja haluamme olla osaltamme edistämässä osallisuudelle perustuvan toimintakulttuurin kehittymistä. Osallisuuden edistäminen on nostettu niin valtakunnallisesti kuin EU:n tasollakin yhdeksi keskeiseksi keinoksi torjua ja ehkäistä köyhyyttä, syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Suomessa osallisuus on kirjattu valtakunnallisiin pedagogiikkaa ohjaaviin ja velvoittaviin asiakirjoihin, mutta tutkimusten mukaan osallisuutta edistävät käytänteet sekä oppilaslähtöiset opetusmenetelmät eivät ole vielä vakiintuneet varhaiskasvatuksen musiikkipedagogiikassa ja taiteen musiikin perusopetuksessa. Osallisuus on avain sosiaalisesti kestävään musiikkipedagogiikkaan, ja haluamme tutkimuksessamme tuoda näkyviin osallisuuden tuomat mahdollisuudet musiikkipedagogiikan käytännön työssä ja kehittämisessä.

Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska olette opinnäytetyömme aiheen asiantuntija. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, miten osallisuutta voidaan tukea musiikkipedagogiikan viitekehyksessä ja mitä mahdollisuuksia osallisuuden nostaminen keskiöön tuo musiikkipedagogiikalle. Osana tutkimusta luomme myös suunnitelman musiikkipedagogiselle monitaiteelliselle installaatiolle, joka toimii esimerkkinä musiikkipedagogisesta oppimisympäristöstä, jossa osallisuus on pyritty nostamaan toteutuksen keskiöön. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa millaista saavutettava ja inklusiivinen musiikkipedagogiikka voi olla.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimuksen toteuttavat Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikkipedagogiopiskelijat (varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käyttö) Keiju Oksanen ja Helinä Tanner.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimus toteutetaan haastattelemalla osallisuuden asiantuntijoita eri aloilta. Haastattelut toteutetaan yksilö- ja ryhmähaastatteluina ZOOM-ohjelman avulla. Haastattelu kestää n. tunnin, jonka lisäksi tutkittavilla on mahdollisuus korjata lausuntojensa sisältöä opinnäytetyöstä ennen sen julkaisua. Haastateltavien nimi tulee esiin opinnäytetyössä.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimus on Metropolia Ammattikorkeakoulun Musiikin alan opinnäytetyö, joka julkaistaan Theseus-palvelussa.

Tutkimuksen päättyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, mikäli opinnäytetyön tekeminen estyy Metropolia Ammattikorkeakoulussa hyväksytyistä syistä.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Helinä Tanner
Puh. 050xxxxxx
Sähköposti: helina.tanner@metropolia.fi

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Keiju Oksanen
Puh. 045xxxxxx
Sähköposti: keiju.oksanen@metropolia.fi

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja
Titteli: lehtori, MuT
Nimi: Annu Tuovila
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Kulttuuripalvelut ja musiikki
Puh. 040xxxxxx
Sähköposti: Annu.Tuovila@metropolia.fi

Tutkimuksen tietosuojaseloste: Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuoja-astus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla Metropolia Ammattikorkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on:

Metropolia	x	
Ammattikorkeakoulu	☐	
Toimeksiantaja	☐	Toimeksiantajan nimi:
Muu yhteistyötaho	☐	Yhteistyötahon nimi:
Opinnäytetyöntekijä	x	
	☐	

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Keiju Oksanen ja Helinä Tanner
Organisaatio: Metropolia Ammattikoulu
Puh. Keiju: 045xxxxx / Helinä: 050xxxxx
Sähköposti: keiju.oksanen@metropolia.fi / helina.tanner@metropolia.fi

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja

Henkilötietojen käsittely on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on tutkimukselle välttämätöntä. Kerättävät henkilötiedot on minimoitava, niitä ei saa kerätä tarpeettomasti tai varmuuden vuoksi. Tässä tutkimuksessa kerätään haastateltavilta nimi ja yhteystiedot, jotka ovat välttämättömiä haastattelujen toteuttamiseksi.

Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietoja vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Haastatteluaineisto äänitetään ZOOM-ohjelmalla ja tallennetaan Metropolian tietoturvaliselle verkkolevyasemalle. Henkilötiedot on suojattu käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Haastatteluaineistoon voivat perehtyä vain opinnäytetyön tekijät sekä opinnäytetyön vastuuhjaaja.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus on toteuttaa opinnäytetyö tässä tiedotteessa kerrotulla tavalla.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Haastateltavan antama kirjallinen suostumus

Tutkimuksen kesto aika (henkilötietojenne käsittelyaika)

1.3.-20.6.2022

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä?

Haastatteluaineisto tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua, jolloin tuhoetaan yhteystiedot. Haastateltavan nimi säilyy julkaistavassa opinnäytetyössä opinnäytetöiden tietokannassa (Theseus-palvelu).

Rekisteröitynä teillä on oikeus:

- saada informaatiota henkilötietojen käsittelystä
- tarkastaa itseänne koskevat tiedot
- oikaista tietojanne
- poistaa tietonne (esim. jos peruutatte antamanne suostumuksen)
- peruuttaa antamanne henkilötietojen käsittelyä koskeva suostumus
- rajoittaa tietojenne käsittelyä
- rekisterinpitäjän ilmoitusvelvollisuus henkilötietojen oikaisusta, poistosta tai käsittelyn rajoittamisesta
- siirtää tietonne järjestelmästä toiseen
- sallia automaattinen päätöksenteko nimenomaisella suostumuksellanne
- tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, jos katsotte, että henkilötietojanne on käsitelty tietosuojalainsäädännön vastaisesti

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon.

Suostumus osallistumisesta tutkimukseen

Tutkimuksen nimi: Musiikkia kaikille – osallisuutta etsimässä

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Keiju Oksanen, 045xxxxx, keiju.oksanen@metropolia.fi / Helinä Tanner, 050xxxxx, helina.tanner@metropolia.fi

Minua, _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tutkia, miten osallisuutta voidaan tukea musiikkipedagogiikan viitekehyksessä ja mitä mahdollisuuksia osallisuuden nostaminen keskiöön tuo musiikkipedagogiikalle. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa millaista saavutettava ja inklusiivinen musiikkipedagogiikka voi olla.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

Allekirjoitus:

Nimenselvennys:

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.